



DET TEOLOGISKE  
MENIGHETSAKULTET

# Presten i Karen Blixens forfatterskap

En analyse av "Alkmene" og "Peter og Rosa", med særlig vekt på presterollen.

**Hanne Marie laursulæiel Pedersen-Eriksen**

**Veileder**

Sverre Dag Mogstad

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved  
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, 2014 høst

AVH504: Spesialavhandling (30 stp)

Profesjonsstudiet i teologi

## Innholdsfortegnelse

<b>1. Innledning .....</b>	<b>2</b>
<b>1.1 Motivasjon og bakgrunn.....</b>	<b>2</b>
<b>1.2 Problemstilling og forskningsoversikt .....</b>	<b>4</b>
<b>1.3 Metode .....</b>	<b>7</b>
<b>1.4 Material .....</b>	<b>11</b>
<b>2. Om Karen Blixen.....</b>	<b>14</b>
<b>2.1 En kort biografi .....</b>	<b>14</b>
<b>2.1.2 Blixens teologi .....</b>	<b>17</b>
<b>3. Analyse.....</b>	<b>21</b>
<b>3.1 Alkmene - Et sammendrag.....</b>	<b>21</b>
<b>3.1.1 Analyse av Alkmene .....</b>	<b>23</b>
<b>3.1.2 Prestens rolle i Alkmene .....</b>	<b>27</b>
<b>3.2 Peter og Rosa – Et sammendrag .....</b>	<b>34</b>
<b>3.2.1 Analyse av Peter og Rosa.....</b>	<b>36</b>
<b>3.2.2 Prestens rolle i Peter og Rosa .....</b>	<b>42</b>
<b>4. Drøfting.....</b>	<b>46</b>
<b>5. Konklusjon.....</b>	<b>53</b>
<b>6. Litteraturliste .....</b>	<b>54</b>

# 1. Innledning

## 1.1 Motivasjon og bakgrunn

Den danske forfatteren Karen Blixen var en litterær kunstner, og hennes fortellinger ble til udødelige mesterverk. Hennes liv ble preget av lykke og sorg, kjærlighet og svik, berømmelse og ensomhet. Blixens liv og forfatterskap er analysert og tolket av flere forfattere og forskere, og disse har jeg lest med stor interesse og ydmykhet. Blixens fortellinger fanger oppmerksomheten din umiddelbart, men de må leses med full konsentrasjon. En tekst kan gi deg følelsen av at du har forstått poenget, men hovedtankens utfoldelse er ofte så komplisert at den viser seg å være fler- eller tvetydig.

Karen Blixen er en del av den europeiske kultur, som har dyptgående relasjoner til kristendommen, og disse relasjonene har oppdaget, fortolket eller tatt avstand fra et kristent kulturgods.<sup>1</sup> Blixens syn på menneskers skjebne og på den kristne tro er både kompleks og utfordrende. På mange måter snur hun opp ned på hele den kristne forestillingsverdenen og lager sin egen teologi. Likevel får man ikke fasitsvar på hva som egentlig er Blixens syn, da hennes fortellinger, brev og intervjuer kan gi motstridende svar.<sup>2</sup> At hennes fortellinger er sprekkfulle av bibelreferanser, er ikke til å komme unna, og man kan spørre seg hvordan hennes fortellinger ville sett ut uten Bibelen som kilde. Videre innehar kirkens fremste representanter, prestene, flere av rollene i Blixens fortellinger. De er ikke entydig fra ett kirkesamfunn, men det dukker opp prester fra den katolske kirke, den danske folkekirke og fra frimenigheter i fortellingene. For å avgrense min avhandling, har jeg valgt å se nærmere på de danske, lutherske prestefigurene i Karen Blixens forfatterskap. Det er skrevet lite om disse prestefigurene i Blixen-forskningen, ofte fordi de innehar biroller i fortellingene. Selv om de bare spiller biroller, vil jeg hevde de har *avgjørende* roller i de ulike historiene de dukker opp i. Jeg skal derfor se på hva slags rolle prestene spiller i Karen Blixen sine fortellinger. Ifølge Store norske leksikon er

Rolle, den oppgave en skuespiller, sanger eller danser har å fremføre på scenen. (...) Innen sosiologi og sosialantropologi kan en rolle defineres som summen av de normer og forventninger som knytter seg til en bestemt oppgave, stilling eller gruppe i samfunnet.<sup>3</sup>

Jeg velger å bruke den første definisjonen av begrepet i min oppgave. Blixens Gud opptrer som både kunstner og forfatter. Mennesket er en marionettdukke, med én eneste oppgave; å

---

<sup>1</sup> Auken et.al 1999:7

<sup>2</sup> Bjerg 1989:71

<sup>3</sup> <https://snl.no/rolle> Besøkt 22.11.14

drive ideen til sin ytterste konsekvens. Verden blir dermed en scene hvor mennesket er aktør i et drama, og jeg kan spørre hvilken rolle prestene spiller i Blixens verden. Jeg kommer tilbake til dette i kapittel 2 ”Karen Blixens teologi”.

Vi må huske på at vi først og fremst skal forholde oss til presterollen, hvor ”*Præsten er de rituelle ords vogter og skuespiller, hvorfor han bærer en kulørt, stiliseret dragt*”.<sup>4</sup> Samtidig påvirker rollen i stor grad også prestenes personlige liv og de andre personene i fortellingene. En prest er en kirkelig representant hvor jobb og personlig liv henger uløselig sammen, noe Helmut Friis i sin artikkel ”Præsterollen som rolle” påpeker:

(..) han skal – med sin privatperson – stå inde for sin rolle som rolle. Så sandt rollen ikke forestiller hans anden natur, skal han uden indblanding af privat tåkrumning spille den åbent og stilrent, så han – på godt og ondt – kan være sammen med menigheden i en fælles bevidsthed om et fælles spil.<sup>5</sup>

”*Billederne af præster i dansk litteratur kalder på litteraturhistorisk eftertanke*”.<sup>6</sup> Det er flere grunner til at presten som diktet skikkelse brukes i litteraturen. Menneskelige konflikter og problemer som rammer prester får voldsomme dimensjoner, og prestenes fallhøyde er stor. Som medmennesker og kirkelige representanter leverer prestefigurer stoff til beskrivelser av miljøer, sosiale motsetninger og grenser.<sup>7</sup> Kirken, her representert ved den danske kirke, leverer også på forhånd en viss bekjentskap, gjennom at den er ladet med store hendelser i livet som dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelser. Dette påfører prestene stereotypiske bilder og forestillinger som det kan spilles på og brytes med. Ved at presten befinner seg mellom det verdslige og det hellige, mellom livet og døden, mellom det synlige (kirkerommet og albaen) og det abstrakte, er prestefigurer noe gåtefullt og ubestemmelig.<sup>8</sup> Dette gir mye stoff til forfattere og andre kunstnere.

Kulturreporter Benjamin Krasnik i Kristeligt-Dagblad viser i en nettartikkel fra 2010 at i tidligere tider

var det folkelige fortællinger som Henrik Pontoppidan, Jakob Knudsen, Johannes V. Jensen og Martin A Hansen, der med stor indlevelse skildrede landsbyens ofte lidt mærkværdig kirkerepresentant (...).<sup>9</sup>

---

<sup>4</sup> Friis 1983:350

<sup>5</sup> Friis 1983:349

<sup>6</sup> Skyum-Nielsen 2009:270

<sup>7</sup> Skyum-Nielsen 2009:287

<sup>8</sup> Skyum-Nielsen 2009:287

<sup>9</sup> <http://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/pr%C3%A6stens-genkomst-i-litteraturen>  
Besøkt 7. November 2014

Steen Steensen Blicher, som Karen Blixen kjente godt til, har blant annet i ”Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog (1824) og ”Præsten i Vejlbjerg” (1829) brukt prestefigurer i sine fortellinger. Karen Blixen er absolutt en del av denne tradisjonen. I nyere tid er tradisjonen videreført blant danske forfattere som Erik Aalbæk Jensen, Tage Skou-Hansen og Ida Jessen.<sup>10</sup>

## 1.2 Problemstilling og forskningsoversikt

Problemstillingen jeg har valgt for min avhandling er - Hva slags rolle har de lutherske, danske prestene i Karen Blixens fortellinger?

Interessen for temaet ”Karen Blixen og kristendommen” har vært levende helt siden Blixens levetid<sup>11</sup>. Forskningen har fokusert på Karen Blixens personlige forhold til kristendommen og hva slags religionsfilosofiske temaer som finnes i hennes forfatterskap. Derimot har det vært vanskeligere å finne forskning som fokuserer hovedsakelig på hennes bruk av prestefigurer. Siden prestefigurene dukker opp i novellene, blir de berørt i ulike analyser, men disse analysene har igjen sin innfallsvinkel ut fra et bestemt tema. Jeg skal her kort gå gjennom den forskningen som har blitt gjort på de lutherske prestefigurene med særlig vekt på novellene ”Alkmene” og ”Peter og Rosa” fra boken *Vinter-Eventyr*.

Litteraturforskeren Aage Henriksen hadde et intenst, inspirerende og problematisk kjennskap til Karen Blixen. Han har skrevet et omfattende materiale, både biografisk og litterært. Henriksen så på *Vinter-Eventyr* som en strengt komponert novellesamling der Blixen tegner konturene av en fremtid hvor kvinnene skulle gjenvinne posisjonen i samfunnet.<sup>12</sup> Han tar for seg fortellingen ”Alkmene” i flere av sine essays, og den blir stående som et eksempel på en kvinne som ikke klarte å oppnå Blixens visjon. Henriksen så på Alkmene som et barn som lever i en ”før syndefallet”-tilstand, men som ender opp med å knele for et pietistisk syn om at hennes natur er synd.<sup>13</sup> Hun blir dermed stående som et eksempel på hvor galt det kan gå i en mannsdominert verden.

---

<sup>10</sup> Skyum-Nielsen 2009:270-287

<sup>11</sup> Selboe 1999:83f.

<sup>12</sup> Henriksen 2008:88

<sup>13</sup> Henriksen 2008:258

Johannes Rosendahl gav allerede ut i 1957 en samling av fire foredrag han hadde holdt om Karen Blixen, henholdsvis i 1945 for høyskole-elever og ved "Præsteforeningens videnskabelige Kursus" i 1955. Rosendahl og Blixen hadde både møttes og brevvekslet over lengre tid, og Rosendahl var spesielt interessert i religiøse forestillinger i forfatterskapet. Han legger vekt på frihetsbegrepet som er et essensielt tema i blant annet "Peter og Rosa" og "Alkmene". Barna i disse fortellingene føler at prestegårdene der de vokser opp, der prestene sitt syn på livet påvirker alle som bor der sterkt, er som fengsler. Det å rømme er deres utvei til fri livsutfoldelse. Peter og Rosa klarer til slutt å rømme hjemmefra, men "*det bliver dyrt for de to at følge deres Bestemmelse.*"<sup>14</sup> Alkmene derimot, blir innhentet begge gangene hun prøver å løpe hjemmefra. Dette fører til at hun "*overgiver sig til Præstegaardens Frygt og Bekymring og til dens Forestilling om Synd og Straf.*"<sup>15</sup> Rosendahl sier at

Karen Blixens Eventyr, eller i hvert Fald en Del af dem, indeholder en Hyldest til Livsutfoldelsen, til det vilde Hjerte, der sprænger Baand og frygtløst hengiver sig til Faren.<sup>16</sup>

Dette var for Blixen Guds plan for verden, at mennesket må leve ut sin natur eller bestemmelse på tross av farene som følger.<sup>17</sup> Prestene blir figurer som stopper sine omgivelser fra å kunne gjøre nettopp dette.

Svend Bjerg holder seg på samme klassiske linje, og viser til at i "Peter og Rosa" og i "Alkmene" der kristendommen råder i de lokale omgivelsene, hviler det en dyster stemning hvor "*døden har mere magt end livet*".<sup>18</sup> Den kristne moralismen får fatale følger ved at livet båndlegges og "*dens ydmygende virkning på mennesket*".<sup>19</sup>

Robert Langbaum sammenligner den greske mytologiens Alkmene og Blixens Alkmene, og konkluderer med at de begge behandles dårlig av sine menn. Men historiene har ulike utganger: Mens den gresk-mytologiske Alkmene ender opp med å bli reddet på tross av Amphytrions feilssteg, er det ingenting som kan gjøre opp for feilene mennene gjør mot Blixens Alkmene.<sup>20</sup> I "Peter og Rosa" er det derimot kvinnen som gjør feilsteget, men Peter

---

<sup>14</sup> Rosendahl 1957:12

<sup>15</sup> Rosendahl 1957:16

<sup>16</sup> Rosendahl 1957:11

<sup>17</sup> Rosendahl 1957:94

<sup>18</sup> Bjerg 2011:58

<sup>19</sup> Bjerg 2011:12

<sup>20</sup> Langbaum 1964:179

og Rosa får likevel hverandre og oppfyller dermed det Blixen så på som en fullkommen tragedie. Begge får utløp for sine naturer og frigjør seg fra prestegårdens fangenskap.<sup>21</sup>

Mogens Paahuus mener at Peter i ”Peter og Rosa” setter spørsmålstegn ved om nestekjærligheten er det sentrale i livet. Det sentrale i livet er å tjene Gud ved å virkeliggjøre sin natur, og legger seg her på samme linje som Rosendahl hadde gjort noen tiår før.<sup>22</sup> Videre viser Paahuus med bakgrunn i sin tolkning av Peter og Rosa at mannen og kvinnen har ulike naturer og at de leve ut sine naturer på ulike måter.<sup>23</sup> Paahuus drar her inn kjønnsaspektet, noe psykologen og forfatteren Anders Westenholz utdyper i sin bok ”Aben”. Temaet er forholdet mellom mann og kvinne i Blixens fortellinger, og i hvilken grad den feministiske oppfattelse rammer inn noe sentralt i forfatterskapet.<sup>24</sup> Westenholz mente at spenningene mellom kjønnene først og fremst har kunstneriske anliggende:

Kvinder og mænd er i fortællingerne primært abstrakte repræsentanter for den seksuelle polaritet, som udgør historiens spændingsfelt, og de må som sådan handle i overensstemmelse med historiens spilleregler.<sup>25</sup>

Den vestlige, maskuline kultur har fortrent de feminine komponenter. I historien ”Alkmene” blir en kvinne med egenskaper hentet fra den greske, antikke kultur, fortrent av en mannsperson fra den vestlige kultur. På en annen side måtte fortellingen ”Peter og Rosa” ”ses som et bittert selvopgør og et opgør med kvindens rolle som den, der bevarer, og den, der stækker mandens frihed”.<sup>26</sup>

Kjønnsaspektet blir undersøkt videre av Else Brundbjerg som mener at Blixen med sitt forfatterskap har satt fokus på at kvinnene er gjort til syndebukker i kristendommen.<sup>27</sup> Prestefigurene er blant dem som tror de kun kan leve på et åndelig plan, men paradoksalt nok blir knyttet til jorden. De blir selvbedragere som skaper sine egne og andres ulykker.<sup>28</sup> Skjebnet skapes imot- eller medspill med andre mennesker, og den symboliserer det opprinnelige og sannheten i et menneske. Både Alkmene og Peter i de to novellene er i

---

<sup>21</sup> Langbaum 1964:186

<sup>22</sup> Paahuus 1993:222

<sup>23</sup> Paahuus 1993:218

<sup>24</sup> Westenholz 1985:7

<sup>25</sup> Westenholz 1985:16

<sup>26</sup> Westenholz 1985:38

<sup>27</sup> Brundbjerg 1995:50

<sup>28</sup> Brundbjerg 1994:51

utgangspunktet i harmoni med sin skjebne. Når prestefigurene motarbeider dette begynner en kamp som ender tragisk for Alkmene, mens Peter aksepterer sin skjebne og dør uten frykt.<sup>29</sup> Charlotte Engberg fokuserer på mye det samme som Brundbjerg i sine analyser av utvalgte noveller av Blixen. Ved at Alkmene i utgangspunktet er et barn som ikke er merket av omverdenens moralisme, er hun et uskyldig barn som fortsatt lever i harmoni med sin skjebne.<sup>30</sup> Engberg drar også inn kjønnspektivet: Presten setter ikke bare en stopper for dette ved å ville lære Alkmene frykt og kjennskap til synd, men han knekker også hennes femininitet ved å stille henne som sin arvtager. Alkmene blir for Gertrud det presten er for Gertrud.<sup>31</sup>

Den norske litteraturviteren og professoren Tone Selboe skrev sin doktoravhandling om Karen Blixen og viste til at kristendommen utsettes for høyst ulike fortolkninger igjennom forfatterskapet. Hun og den danske forfatteren Hans Brix er en av få som eksplisitt nevner prestefigurene i fortellingene. Brix går så langt som å si at *”Grundmotiv og Idekærne i Novellen er, som det ses af Pastor Jens Jespersens Historie, Prøvelser og Farer ved Geniets Gudegave”*.<sup>32</sup> Både Brix og Selboe viser til likhetstrekkene mellom Blixens ”Alkmene” og Steen Steensen Blichers ”Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog” (1824), hvor hendelsene finner sted på en fattig prestegård på landet og en unge pike går *”fra å være åpen og varm til å bli misformet og gold”*.<sup>33</sup> Dette er en spennende sammenligning hvor to forfattere med ulike utgangspunkt gir like beskrivelser av et prestegårdsmiljø. Blicher var selv prest omtrent et halvt århundre før Blixen ble født, og hadde dyp kjennskap til prestegårdens, herregårdens og bondegårdens folk i Midtjylland.<sup>34</sup>

### 1.3 Metode

Jeg vil kort skissere tre hovedmetoder som brukes i litterær analyse, og deretter begrunne mitt metodevalg.

---

<sup>29</sup> Brundbjerg 1995:68

<sup>30</sup> Engberg 2000:188

<sup>31</sup> Engberg 2000:197

<sup>32</sup> Brix 1949:205

<sup>33</sup> Selboe 1999:62

<sup>34</sup>

[http://www.denstoredanske.dk/Dansk Biografisk Leksikon/Kunst og kultur/Litteratur/Digter/Steen Steensen Blicher](http://www.denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kunst_og_kultur/Litteratur/Digter/Steen_Steensen_Blicher) Besøkt 7. November 2014



I historisk-biografisk metode er interessen ofte rettet mot dikteren selv. Hans livsløp er det interessante og ”*de litterære tekstene blir betraktet som ekspressive uttrykk for dikterens meninger og temperament*”.<sup>35</sup> Et litterært verk er et menneskelig dokument, snarere enn et selvgyltig estetisk fenomen. Det finnes to varianter av historisk-biografisk metode. Den første varianten er dikterportrettet, der man vektlegger bevegelsen fra verk til forfatter av verket, mens den andre varianten kalles genetisk-biografisk, der man ser på konkrete biografiske data i diktningen. I begge variantene ligger det en oppfatning av at man har en uadskillelig enhet av liv og verk.<sup>36</sup> Metoden blir ofte kritisert i dag fordi den nettopp legger så sterk vekt på forfatteren og relasjonen mellom forfatter og tekst, at teksten i seg selv blir borte. Man kan også ende opp med å lage forenklete idealbilder av forfatteren på basis av det de skrev, samtidig som det er en fare for at det blir for mye detaljert stoff uten relevant betydning.<sup>37</sup>

Strukturalismen søker å forklare strukturene i litterære tekster.<sup>38</sup> De tre hovedvariantene i strukturalistisk litteraturteori går på bruken av språket som strukturmodell (*lingvistisk strukturalisme*), arbeidet med å finne frem til et sett av grunnleggende funksjoner i fortellende litteratur (*narrativ strukturalisme*) og hvordan litterære strukturer skaper mening (*strukturalistisk poetikk*).<sup>39</sup> En strukturalistisk metode ser på det litterære verket som en struktur i kraft av seg selv, og den har en immanent lesepraksis.<sup>40</sup> Man må først gå til tekstens interne budskap før man kan se på tekstens eksterne referanser.<sup>41</sup> Strukturalismen analyserer litterær struktur som et system av relasjoner innen teksten som en selvstendig enhet. Man leser tekstene i et systematisk eller synkront perspektiv, og man skiller trådene i tekstens vev fra hverandre og viser deres sammenheng med kulturens ideologiske mønstre. Dette gir bidrag til forklaringen av teksten.<sup>42</sup> Kritikken mot strukturalismen går på at fokuseringen på litterære strukturer gjør at det ikke blir tatt hensyn til det litterære verkets egenart, tematikk, historiske og kulturelle kontekst.<sup>43</sup>

---

<sup>35</sup> Lothe et. al 1999:100

<sup>36</sup> Lothe et. al 1999:101

<sup>37</sup> Lothe et. al 1999:101

<sup>38</sup> Lothe et. al 1999:240

<sup>39</sup> Lothe et. al 1999:241

<sup>40</sup> Melberg 1993:67

<sup>41</sup> Jeanrond 1994:102

<sup>42</sup> Svensen 2004:25

<sup>43</sup> Lothe et. al 1999:241

Den tredje hovedmetoden er resepsjonsetikken. Det er en ”gren av litteraturforskningen som analyserer forutsetningene for lesning og tolkning av litteratur”.<sup>44</sup> Her står samspillet mellom tekst og leser i fokus, og man ser på det litterære verket som oppstår i dette. En tekstlig mening oppstår i en produktiv spenning mellom det teksten tilbyr av leserrolle og utgangspunktet, disposisjoner og interesser som leseren selv sitter på.<sup>45</sup> Ut fra denne metoden har betegnelsen ”leserrespons” vokst frem. Dette er en samlebetegnelse på ulike teorier hvor poenget er at tekstens mening blir skapt eller produsert av en individuell leser. Ergo tenker man at det ikke finnes noen korrekt eller fullstendig tekstmening. Derimot kan man gi varierende forklaringer på hvorfor ulike lesere leser teksten på forskjellige måter.<sup>46</sup> Utfordringen med denne metoden er at man kan ende opp med en tolkningsrelativisme, og den må dermed heller stå som en pragmatisk supplering til en mer hermeneutisk-orientert resepsjonsetikk.<sup>47</sup>

I min avhandling driver jeg nærlesning av litterære tekster, der jeg fokuserer på det litterære verket som estetisk objekt, og ikke så mye på dets opprinnelse og/eller effekt.<sup>48</sup> Likevel kommer jeg til å berøre Karen Blixens liv ved å skrive et kortere biografisk sammendrag i kapittel 2. Som et ekskurs vil jeg også gi en fremstilling av Karen Blixens forhold til kristendommen, med fokus på hennes teologi, da dette er viktig bakgrunn for videre lesning. Hvis man antar at alt er tekst, så kan man prøve å se på Blixens liv som tekst i seg selv – hennes ”livstekst”. Dette er blant annet gjort i narrativ terapi innen for psykiatrien.<sup>49</sup> Blixens livstekst kan sammenlignes med hennes skjønnlitterære fortellinger og dermed er man i gang med å tolke intertekstuel. Her er ”Alkmene” et godt eksempel, da fortellingen sies å være Karen Blixens tragiske og transparente selvbiografi.<sup>50</sup> Handlingen i både ”Alkmene” og ”Peter og Rosa” synes å være farget av Blixens livstekst, uten at de kan forklare den fiktive figur eller fortelling. Min tilnærming er altså annerledes enn Thurman, som mener at Blixens livstekst (primært hennes følelser) er fullstendig kongruent med figuren Alkmene.<sup>51</sup>

---

<sup>44</sup> Lothe et. al 1999:214

<sup>45</sup> Lothe et. al 1999:2014

<sup>46</sup> Lothe et. al 1999:139

<sup>47</sup> Lothe et. al 1999:140

<sup>48</sup> Lothe et. al 1999:179

<sup>49</sup> [http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks\\_id=35086&a=2](http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=35086&a=2) Besøkt 4. Desember 2014.

<sup>50</sup> Thurman 1982:31

<sup>51</sup> Thurman 1982:50

Som leser går jeg inn i en fortelling med et annet utgangspunkt enn forfatteren selv. Som Johannes Rosendahl, en nær bekjent av Blixen, skrev ”*Kunstneren skaber personer og handlingsforløb, og læserens kommentar til resultatet kan tit have samme gyldighed som forfatterens*”.<sup>52</sup> Det er ikke alltid avgjørende hva en forfatter sier om sin produksjon, da leseren er mottakeren som historien er skrevet for og til. En tekst står på egne ben, og kan tolkes og leses i lys av seg selv.

For å svare på min problemstilling må jeg ha fokus på prestefigurene som en viktig del av fortellingsstrukturen. Derfor går jeg til de to fortellingene og foretar en tekstlig analyse, hvor strukturalismen som metode ligger til grunn. I tolkningen av analysen bruker jeg resepsjonsetetisk metode da teksten selv åpner opp for dette.

I tekstene jeg skal analysere finnes det sitater og henvisninger fra andre litterære verker. Dette kalles intertekstualitet, som er et vidt begrep og betegner alle tenkelige forbindelser mellom tekster. ”*Begrepet forutsetter at all litteratur inngår i ulike relasjoner til all annen litteratur*”.<sup>53</sup> En av kildene Karen Blixen benytter i stor grad i sine fortellinger, og også i de to tekstene vi skal analysere, er Bibelen. Det er en klar forbindelse mellom kristendommen og Karen Bixens litteratur, og denne forbindelsen bygger på fortelling, Guds historie. Dette faller samtidig inn under en litterær og teologisk kategori.<sup>54</sup> Hun bruker en metode som holder to ulike fortellinger sammen, en underliggende bibelsk historie og hennes egen historie, der den siste er hovedsaken. Ved å spille på gitte bibelske mønstre og figurer, får Blixens egne figurer en omfattende betydning.<sup>55</sup> Dette kan ligne på en typologisk figurativ lese måte.

Bibelen som kristendommens litterære hovedkilde er sentral i en litterær sammenheng, særlig som myte i den vestlige kultur. Kristendommen er fortellingen om Jesus Kristus fortalt av Gud. På den måten gikk også Gud inn i verdenslitteraturen.<sup>56</sup> Northop Frye skriver i *The Critical Path* (1971) at myten er en samfunns- og bevissthetsdannende fortelling av sakral karakter. Den bibelske fortelling har hatt en særlig stilling i den kunstneriske tradisjonen i kristne land, og kan belyses av Fryes vurderinger av myten:

---

<sup>52</sup> Rosendahl 1989:45

<sup>53</sup> Lothe et.al 1999:114

<sup>54</sup> Bjerg 1988:12

<sup>55</sup> Bjerg 2011:11

<sup>56</sup> Bjerg 1988:11

The true myth then, is an episode in a mythology, and a developed mythology tends to become encyclopedic, that is, to provide a complete set of stories dealing with a society's religious observances, its origin and its earlier history.<sup>57</sup>

Fortellingen er det kristne grunnspråk hvor fortellingen ligger til grunn som livshistorier for vår søken etter identitet.<sup>58</sup> Dette er ikke ulikt hva Karen Blixen selv tenkte om betydningen av fortellingen som sannheten om livet. Det ligger da i fortellingens metafysikk at fortellermønstrene har myndighet til å utsi de gyldige sannheter. Dette henger nært sammen med erfaring og Sverre Dag Mogstad beskriver det slik i sin artikkel "Babette kan lage mat":

Bibeltekstene er erfaringstolkning: dvs. menneskelige erfaringer tolket i lyst av gudstroen. (...) Bibelfortellingenes skjebner, plot og fortolkninger er derfor ikke uttrykk for endelige og lukkede forklaringer, men står som muligheter for åpning mot det som var og mot det som kommer.<sup>59</sup>

Kristendom kan avvise, spille sammen med eller bli avløst av litteratur. Den kan også anskueliggjøres av eller forvandle litteraturen.<sup>60</sup> Nettopp dette bruker Karen Blixen kristendommen til.

## 1.4 Material

Primærlitteraturen i oppgaven er Karen Blixens egne verker, og jeg vil avgrense det til de to fortellingene "Alkmene" og "Peter og Rosa", i boken *Vinter-eventyr* (1942).

Dette litterære verket kom først ut i Danmark, til forskjell fra Blixens *Syv fantastiske fortællinger* og *Den Afrikanske farm*, som kom ut først på engelsk i USA og England før Blixen selv skrev de danske versjonene.<sup>61</sup> Også *Vinter-eventyr* fant veien til London og New York, og ble en stor internasjonal suksess. Dette var ikke en enkel prosess, siden Danmark var under tysk okkupasjon. Karen Blixen måtte derfor til den britiske ambassaden i Stockholm som så sendte manuskriptet videre til USA.<sup>62</sup>

Som navnet indikerer, var boken "til brug i haarde Tider."<sup>63</sup> Den ble blant annet utpekt som *Book of the month* i USA, og ble distribuert blant de alliertes soldater rundt om i verden under andre verdenskrig. *Vinter-Eventyr* er den rake motsetning til hennes første bok, *Syv*

---

<sup>57</sup> Frye 2009:135

<sup>58</sup> Bjerg 1988:7

<sup>59</sup> Mogstad 2002:67

<sup>60</sup> Bjerg 1988:53

<sup>61</sup> Schmidt-Madsen 2012:107

<sup>62</sup> Langbaum 1964:155

<sup>63</sup> Rosendahl 1957:8

*fantastiske fortællinger* fra 1934, som er preget av lange, komplekse handlingsforløp med parallelle historier og temaer. *Vinter-Eventyr* er preget av en større enkelthet og har handlinger som enhver kan følge med i. Fortellingen Alkmene er et godt eksempel på dette:

der er ikke et overflødig ord, og den fulde betydning og uhyre emotionelle vægt oplever man som læser kun ved under læsningen at lade historiens underbevidste lag tale til sin egen underbevidsthed.<sup>64</sup>

Det betyr likevel ikke at Blixen helt forlot det gåtefulle og gotiske preget som ”Syv Fantastiske Fortællinger” også hadde, ”*der er nemlig grænser for, hvor `naturlig` Blixen overhovedet kan blive*”.<sup>65</sup>

Charlotte Engberg viser til Shakespare-sitatet ”*A sad tales best for winter*” som en passende beskrivelse av *Vinter-Eventyr* siden fortellingene er skrevet under den tyske okkupasjonen av Danmark, i en periode hvor det var usedvanlig kalde og harde vintre.<sup>66</sup> Nesten alle fortellingene er lagt til Norden, og det magiske samspillet mellom naturkrefter og menneskeviljen er bokens hovedtema.<sup>67</sup> Boken består av elleve fortellinger og innholdsmessig løper tråder på kryss og på tvers. Trådene omhandler religiøse temaer og ideer. Den går også dypere inn i en avdekning av de årsaksforhold i oppveksten som danner et menneskets personlighet.<sup>68</sup> Den danske redaktøren og forfatteren Sune de Souza Schmidt-Madsen, som også har jobbet ved Blixen-museet Rungstedlund, skriver: ”*Vinter-eventyr er historier om ensomhed, kærlighed, død og ødelæggelse og om at finde veg igennem livet.*” (2012) Personene i fortellingene må konstant takle moralske spørsmål, og det er en større konsentrasjon omkring det enkelte menneskets eksistensielle kvaler.<sup>69</sup> Dermed blir også fortellingene mer menneskelige! Svarene er komplekse, og det blir ikke gitt noen enkle løsninger, men inviterer heller til ”*en dyb indsigt i gåderne.*”<sup>70</sup>

Jeg har valgt ”Alkmene” og ”Peter og Rosa” fordi de utspiller seg i en form for kirkelige kretser og omhandler de konsekvenser, som menneskers fortolkning av kristendommen kan føre med seg.<sup>71</sup> I begge fortellingene er det barn og ungdommer som innehar hovedrollene.

---

<sup>64</sup> Westenholz 1985:90

<sup>65</sup> Engberg 2000:181

<sup>66</sup> Engberg 2000:182

<sup>67</sup> Wivel 1989:112:

<sup>68</sup> Rostbøll 1996:14

<sup>69</sup> Engberg 2000:181

<sup>70</sup> Schmidt-Madsen 2012:102

<sup>71</sup> Stormgaard 2010:11

Blixen-forskeren Else Brundbjerg skriver i *Kvinden, kætteren, kunstneren, Karen Blixen at pleiebarna "voksede op i hjem, hvor dominansen og påvirkningen fra den voksne verden næsten føles overmægtig"*.<sup>72</sup> Å velge to fortellinger fra samme bok kan være både en styrke og en svakhet. Styrken er at jeg får sett på om det er noen sammenheng mellom de to fortellingene, og dermed om det er en sammenheng mellom prestefigurene i nettopp dette verket. Det negative er at dette er et lite representativt utvalg for Karen Blixens forfatterskap. Avhandlingens omfang gir meg såpass trange rammer at jeg har valgt å gjøre det på denne måten, men dette kan bli et spennende springbrett for videre undersøkelser.

I begge fortellingene har en prestefigur som en birolle i fortellingen. De to prestene har flere likhetstrekk, blant annet ved at begge står i en farsrolle og bor på prestegård. Deres døtre innehar en hovedrolle i fortellingen, samtidig er de to historiene såpass ulike i litterær stil at de kan gi ulike vinkler på presterollen. Jeg har valgt å lese fortellingene på sitt originalspråket, dansk, og teksten slik den forelå i den første utgaven av boken.

---

<sup>72</sup> Brundbjerg 1995:64

## 2. Om Karen Blixen

### 2.1 En kort biografi

Anerkjente biografier som *The biography of Isak Dinesen* av Parmenia Migel og *Isak Dinesen. The life of a Storyteller* av Judith Thurman gir unike innblikk og helhetlige sammenstillinger av den danske forfatterinnens liv. Migels biografi er basert på samtaler med Blixen selv og ”man kan derfor formode, at den i store træk giver det billede af forfatteren, som hun selv ønskede overleveret”.<sup>73</sup> Thurmans biografi er derimot basert på mange års research, samtaler med mennesker som kjente Blixen personlig og trekker linjer mellom forfatterens liv og verker. Jeg har valgt å bruke disse to bøkene som kilder for et kort biografisk sammendrag, hvor jeg gir et innblikk i Karen Blixens liv og forfatterskap.

Karen Christentze Dinesen ble født den 17. april 1881, som datter av Ingeborg og Wilhelm Dinesen. Hun fikk senere kallenavnet Tanne av familien. Moren kom fra den borgerlige slekten Westenholz, der mennene i familien var handelsmenn som bygget seg opp formuer, mens kvinnene var intellektuelle og fritenkere. De så på livet som et lån; de var skyldige i forhold til sin egen eksistens og måtte betale av sin sjel.<sup>74</sup> Farens slekt Dinesen-familien, var omgjengelige og rike. Mennene hadde en tendens til å være virile og sta, mens kvinnene ble betegnet som vakre med et lettsindig og grunt sinn. Helt fra barndommen så Karen på disse to familiene som antiteser. Hun mente at Westenholz-familien var svært problematisk på en måte som gjorde at hun aldri helt klarte å identifisere seg med dem. Karen kjente seg mer igjen i Dinesen-familien, som hun selv sa ”had a great, joy of being alive”.<sup>75</sup> Karen ble sin fars yndling blant søskenflokket på fem, hvor Karen var nest eldst. De to gikk lange turer i skogen sammen, hvor hennes far tålmodig lærte henne om hvordan naturen hang sammen. Karen var også tettere knyttet til sine to søstre, Inger (kalt `Ea`) og Ellen, enn til sine to yngre brødre, Thomas og Anders. De ble undervist hjemme av sin bestemor og av en pensjonert lærer. Det gikk særlig i litteratur, språk og musikk, mens man hoppet glatt over matte og naturfag.<sup>76</sup> Ingeborgs familie var medlem av den unitariske kirke i København, og særlig tante Bess var ivrig etter å få sine nieser og nevøer til å engasjere seg ekstra i

---

<sup>73</sup> <http://blixen.dk/liv-forfatterskab/karen-blixens-liv/biografier/>

<sup>74</sup> Thurman 6:1982

<sup>75</sup> Thurman 6:1982

<sup>76</sup> Migel 1967:30

menighetsarbeidet. Det var ikke så lett, og da Karen ble voksen tok hun helt avstand fra tantens misjonerende virksomhet.

She finally even took my sister and me to a Unitarian congress abroad, and one of my main reasons for going to Africa later was to escape from the tyranny of this aunt.<sup>77</sup>

I mars i 1895, like før Karens 10-årsdag, ble familien rammet av en stor tragedie: Wilhelm Dinesen hengte seg i sin leilighet i København. Dette merket Karen for livet. *"Her grief was lonelier and her loss more dramatic than the others"*.<sup>78</sup> Ingeborg fikk hjerneslag som mest sannsynlig ble utløst av sorgen, og over en periode på fire år kunne hun ikke røre seg og hadde store problemer med å snakke. Dette var en ekstremt vanskelig periode for hele familien.

Da Karen var 14 år oppdaget hun Shakespare, og det ble hennes hverdagsflukt, både fra sorgen og fra morens familie, som hun følte ikke forsto henne.<sup>79</sup> Hun så på denne oppdagelsen som en av de store hendelsene i livet sitt. Året etter tilbrakte Karen på Katholm, slottet som farens familie eide. Her fikk hun en større forståelse av hvem faren var, og hun følte seg friere til å være seg selv og utvikle sine kreative evner.<sup>80</sup>

I 1907 ble Karens første fortellinger utgitt under pseudonymet Osceola.<sup>81</sup> Noen flere fortellinger og dikt ble til de neste årene, men det var maler hun først og fremst ville bli. (..) *Isak Dinesen thanked it for, as she put it, "revealing the natur of reality to me"*.<sup>82</sup> Hun kom inn på Det Kongelige Danske Kunstakadmi i 1903/04, og i 1910 reiste hun til Paris for å studere ved Académie de Simon et Ménard. På denne tiden hadde hun blitt forelsket i svenske Hans Blixen, men han besvarte ikke hennes følelser. Hans' tvillingbror, Bror, var imidlertid forelsket i Karen, og hun svarte til slutt ja da de fikk muligheten til å emigrere.<sup>83</sup> De flyttet til Nairobi i Kenya der de giftet seg, og med familienes penger kjøpte paret en kaffefarm.

Karens år i Afrika varte helt til 1931. I disse årene overlevde Karen malaria, dro på safari, fikk påvist syfilis, skilte seg fra Bror og drev til slutt farmen alene på tross av store

---

<sup>77</sup> Migel 1967:31

<sup>78</sup> Thurman 1982:30

<sup>79</sup> Migel 1967:31

<sup>80</sup> Migel 1967:33

<sup>81</sup> Migel 1967:40

<sup>82</sup> Thurman 1982:67

<sup>83</sup> Thurman 1982:104



økonomiske vanskeligheter. Det var også her hun møtte sin livs kjærlighet i Denys Finch-Hatton.<sup>84</sup> Karen kjempet med nebb og klør for å få bli på dette kontinentet, men til slutt ble farmen solgt på tvangsauksjon. Like etterpå ble Finch-Hatton drept i en flystyrt, og Karen dro hjem igjen Danmark som en middelaldrende, enslig kvinne. Hun flyttet tilbake til moren på Rungstedlund, og slet med depresjon den første tiden. Men så oppmuntret Thomas søsteren til å begynne å skrive, og hun begynte sin litterære karriere med å skrive på engelsk.<sup>85</sup>

*Seven Gothic Tales* ble publisert på engelsk i 1934, og året etter kom den ut i Danmark som *Syv Fantastiske Fortællinger*. Begge utgaver kom ut under pseudonymet Isak Dinesen. Boken ble en umiddelbar suksess og ble blant annet valg ut som "the Book of the Month" i Amerika. I 1937 kom *Den afrikanske farm* ut, først på dansk og så på engelsk som *Out of Africa*, og nok en suksess ble virkelighet. I løpet av disse to utgivelsene ble Blixen en respektert og ansett forfatter på både det europeiske og amerikanske kontinentet. Med *Vinter-Eventyr*, som ble gitt ut i 1942, og levert ut i håndeksemplar til de alliertes styrker, var det klart at man hadde å gjøre med en litterær kunstner. De neste årene kom det jevnlig utgivelser, både essays, novellesamlinger og fortellinger, i tillegg til en roman. De fleste tekstene er lagt til 17- eller 1800-tallet i overgangen mellom en føydal og en borgerlig samfunnsstruktur.<sup>86</sup> Blixen benyttet elementer fra blant annet antikk litteratur, Bibelen og Shakespeare, og bruker ulike stilarter og sjangre.

Blixens tekster er spenningsfylte bl.a i kraft av å befinne seg i et *etter-perspektiv*: I distansen mellom 'før' og 'nå', mellom historien som konstruksjon og historien som erfaringsuttrykk, ligger et hermeneutisk potensial (...).<sup>87</sup>

Karen ble boende på Rungstedlung resten av livet, hvor hun samle noen av Danmarks største diktere og talenter rundt seg. Det ble noen turer utenlands, blant annet hadde hun et opphold i Amerika hvor hun ble behandlet som en stjerne. Blixen var hardt preget av syfilisen hun hadde pådratt seg under den første delen av oppholdet i Afrika, og på slutten klarte hun ikke å få i seg fast føde.

7. september 1962 sovnet Karen Blixen stille inn i sitt hjem.

---

<sup>84</sup> Migel 1967:65

<sup>85</sup> Migel 1967:90

<sup>86</sup> Selboe 1996:12

<sup>87</sup> Selboe 1996:12

### 2.1.2 Blixens teologi

Det kan sies mye om Karen Blixen og hennes forhold til kristendommen, da dette er et bredt fagfelt. Her vil jeg se på hovedtrekkene i Blixens egen teologi og dennes relevans for min videre analyse. Diskusjonen rundt begrepet "Karen Blixens teologi" er omfattende. Jeg har her valgt å støtte meg til den danske teologen Svend Bjerg, som med boken *Karen Blixens teologi* fra 1989, var den første til å sammenfatte Blixens teologi ut ifra hennes fortellinger, brev og intervjuer. Han argumenterer godt for hvorfor man kan sammenfatte det livssynet Karen Blixen viser i forfatterskapet sitt som teologi. Jeg kommer tilbake til i dette litt lenger ned.

På mange måter vendte Karen Blixen seg tidlig i opposisjon mot den moralistiske kristendommen hun var vokst opp med, og tok avstand fra en bekjennende kristendom. Aage Henriksen fortalte under en festforelesning holdt på København Universitet i anledning Karen Blixens 100-års dag i 1985 at:

Som bekendt voksede hun op i et miljø, hvor en streng moralistisk kristendom beherskede talen. Den blev også en uudslettelig del af hendes egen bevidsthed, skønt hun vendte sig mod i opposition. Det, hun hørte, svarede ikke til det, hun så. Ud af denne konflikt voksede et begær efter at genvinde den synlige, sanselige, naturlige verden og at forfølge de naturlige lidenskaber ind i deres fjerneste, skjulteste virkninger.<sup>88</sup>

Hennes sterkeste innvendinger mot kristendommen, var troen på en dualistisk verden som var splittet opp i en dennesidig og en hinsidig sfære, altså jord og himmel svarende til legeme og sjel. Man tenker at sjelen vender kroppen ryggen, og at man kun har fokus på den hinsidige sfære. Svend Bjerg viser til det Karen Blixen så voldsomt tok avstand fra:

Der hviler en dyster stemning over tilværelsen, hvor kristendom råder, døden har mer magt end livet, den hensætter det menneske, der vil leve, i en frygtelig stemning (...).<sup>89</sup>

Dette er også en stemning som preger handlingen i de to novellene vi skal analysere, "Alkmene" og "Peter og Rosa". Moralisme hadde for Blixen noe av den samme tendensen til å legge en demper på tilværelsen. Hun var motstander av å tilpasse livet etter moralske prinsipper, fordi hun mente at det rammet alt som har med skjønnhet å gjøre, og særlig den sansende estetikk.<sup>90</sup>

---

<sup>88</sup> Henriksen 2008:243-244

<sup>89</sup> Bjerg 2011:58

<sup>90</sup> Bjerg 2011:59

Paradoksalt nok valgte Blixen å gå i dialog med de bibelske tekster, og dermed endte hun opp med å skape sin egen teologi. Hun var ikke teolog i vanlig forstand (som er å formulere evangeliet i nåtiden), og det teologiske fagspråket lå fjernt for henne. Derimot kombinerte Blixen den konstruktive fortelling (oppbygging av myte) og kritisk refleksjon (myten prøves av virkeligheten).<sup>91</sup> Den bibelske historie gjennomlyser fortellingene til Blixen slik at litteraturen fungerer ikonografisk, og det skjer en forvandlende bevegelse mellom de bibelske tekster og Blixens tekster. Blixen tar inn elementer fra hele den bibelske skriftsamling, men det er kun et lite utvalg som gjentas og varieres. Historien om Adam og Eva, syndefallet, Jakob og setningen ”Jeg slipper deg ikke, før du velsigner meg!” som Blixen også tok til inntekt for seg selv, er eksempler fra Det gamle testamentet. Ellers ser vi en interesse for Kirkens andre trosartikkel, som oppsummerer Jesu liv: nattverden, korsfestelsen, enkelte av hans undergjerninger og Jesu samlede rolle som den inkarnerte Gud.<sup>92</sup>

Den danske teologen Svend Bjerg sier at ”*Kristendom tager bolig i hendes historier i form af underliggende bibelfortællinger, som gennemlyser eller transfigurerer Karen Blixens egne figurer*”.<sup>93</sup> Denne teknikken, som Bjerg kaller ”Transfigurasteori”, arbeider med en bestemt prefigurativ teknikk hvor et bestemt mønster fra en bibelsk historie utfylles og endres, og dette mønsteret kan bestå av både bestemte personer og bestemte begivenheter.<sup>94</sup> Det handler ikke om etterligning eller gjenfødelse, og hensikten er ikke å skru tiden tilbake. Jesus eller en annen bibelsk skikkelse sammenføres med en nåtidig fiktiv skikkelse, og man tolker nåtidig erfaring i et bibelsk lys.

En tekst kan inneholde flere transfigurasjoner. Svend Bjerg sier selv i *Litteratur og teologi* at ”(..) *samspeillet mellem kristendom og litteratur lader sig bedst forstå som en serie transfigurationer*”.<sup>95</sup> Det spilles på et typisk rolleregister, og når mønstrene gjenkjennes i eller bak teksten, settes figurene fri til å handle ut fra og imot rollen. Transfigurasjoner kan gli helt ut i parodien, med ironiske figurer og antihelter.<sup>96</sup> Selv om figurene handler imot deres bibelske prefigurasjon, skal de likevel tolkes ut fra dem. Svend Bjerg kaller dette

---

<sup>91</sup> Bjerg 2011:11

<sup>92</sup> Bjerg 2011:25-26

<sup>93</sup> Bjerg 2011:25

<sup>94</sup> Bjerg 35:1988

<sup>95</sup> Bjerg 38: 1988

<sup>96</sup> Bjerg 36:1988

kontrahistorier, og understreker at disse ikke kunne stått oppreist uten den bibelske historie som ligger til grunn.<sup>97</sup>

Mogens Pahuus mener at anvendelsen av begreper i Blixens verker først og fremst innebærer en omfortolkning av dem, og dermed skaper sin egen versjon av den kristne tro:

Blixen udvider forståelsen af gudsriget, livet selv, sådan som vi kender det gennem evangelierne. Hun giver livet selv en sansemæssig og kropslig dimension, som ikke spiller nogen synderlig rolle i evangelierne.<sup>98</sup>

Kristendommen var for Karen Blixen Jesu historier. Svend Bjerg har samtidig sagt, at om Blixens teologi skulle være kristen så ville vi blitt stående med en kristendom uten Kristus.<sup>99</sup> Blixen avfeide nemlig Jesu forsoningsdød og det kristne syndefallet. Hun mente at denne forestillingen om at en Gud har manifestert seg som et menneske og gått i døden for å sone menneskets synder, hadde en ydmykende virkning på mennesket selv. Gud er umenneskelig, og kan dermed ikke være menneskelig.<sup>100</sup>

Blixens Gud er en stor kunstner som står utenfor verden og historien. Han er først og fremst en Skapergud som har nedsatt en idé i det enkelte mennesket. Dette skal mennesket forsøke å leve opp til, ved å følge sine innerste lengsler og lyster, som igjen er et uttrykk for det opprinnelige og sanne i ens vesen. Dermed oppnår man å få en skjebne. Stolthet er da ”(..) *bevidstheden om og troen på den tanke, som Gud havde, da han skabte os*” og et menneskes suksess blir Guds suksess.<sup>101</sup> Menneskets samspill med omgivelsene skaper skjebnen, som ligger i dets vesen. For Blixen handlet det også om å akseptere den tragiske dimensjonen i tilværelsen. Brundbjerg viser til Blixens opphold i Afrika og hvordan hun oppfattet de innfødtes livsholdning:

Risiko, nederlag og lidelse var en del af livet. Det var ikke en nihilistisk holdning, hvor man søgte efter lidelsen, men det var en uundgåelig følge af at leve, og det var, hvordan man mødte disse oplevelser, der var det væsentlige i menneskelivet.<sup>102</sup>

---

<sup>97</sup> Bjerg 2011:26

<sup>98</sup> Paahus 1993:231

<sup>99</sup> Bjerg 2011:71

<sup>100</sup> Bjerg 2011:71

<sup>101</sup> Brundbjerg 1995:58

<sup>102</sup> Brundbjerg 1995:59

Det å leve er risikabelt i seg selv, og at det krever mot å innse at den tragiske skjebne er den høyeste form for livsutfoldelse. Dette ble i seg selv livsbekreftende for Blixen.<sup>103</sup>

Blixens syndefall trer inn idet et menneske lever i strid med sin bestemmelse, hvor konsekvensene er *”fysisk som sykdom, psykisk som følelse av tomhed, sosialt som klassekonflikt og eksistensielt som meningsløshed”*.<sup>104</sup> Frelsen blir da å finne tilbake til sin bestemmelse igjen.

---

<sup>103</sup> Brundbjerg 1995:61

<sup>104</sup> Bjerg 2011:82

### 3. Analyse

#### 3.1 Alkmene - Et sammendrag

”*Min Faders Gaard laa i en afsides Egn av Jylland, og jeg var hans eneste Barn*”.<sup>105</sup> Slik begynner fortellingen ”Alkmene”, som er nummer åtte av elleve fortellinger i Karen Blixens bok *Vinter-Eventyr* (1942).

Gården det blir vist til i innledningen, ligger på et avsideliggende sted på Jylland, mer presist i og omkring Horne Præstegård i nærheten av Vejle. Vilhelm, som jeg-personen heter, kommer fra en familie med gode økonomiske ressurser. Etter morens død ansetter Vilhelms far, huslæreren Jens Jespersen som er sønn av en fattig landsbyprest. Jens studerer teologi ved Universitetet i København, men avslutter før han var ferdig med studiene.<sup>106</sup> Vilhelm beskriver Jens som en inspirerende lærer som underviser i mange fag, alt fra matematikk til landbruk. Jens flytter inn på prestegården og gifter seg med den ti år yngre Gertrud, som han har vært forlovet med i noen år. Det er trangt økonomisk: Det er en liten prestegård, gammel og forfallen, og i tillegg må studiegjeld betales ned. På tross av dette blir prestegården sett på som ”*et venligt og muntert Hus, fordi Præsten var saa lykkelig gift*”.<sup>107</sup>

Prestens kone Gertrud kan ikke få barn, noe som er en stor sorg for folket på prestegården. Jens’ gamle venn fra København, som er professor ved ”*den kongelige Opera eller Ballet*” sender en dag et brev til presten og spør om han og Gertrud vil ta til seg et foreldreløst barn:

Alt hva han vilde si, var da, at hvis en kristelig Mand eller Kvinde vilde forbarne sig over hende, da vilde Barnets Fremtid helt og holdent blive lagt i dette Menneskes Haand, og ingen Slægtning eller Paarørende vilde nogensinde, eller paa nogen Maade, gribe ind i hans Bestemmelse over det.<sup>108</sup>

Pikens navn er Alkmene, et navn Vilhelm og Jens kjenner igjen fra gresk mytologi:

Jeg faldt ham i Talen med et Vers av Iliaden: ”Ej heller Alkmene fra Thebes-,”. ”Hun som til Verden en Søn mig bar, den stærke Herakles,” fuldendte Præsten Linien for mig.<sup>109</sup>

Professoren skriver i brevet at Alkmene kunne vært kalt Perdita etter kongsdatteren i Shakespeares tragedie. Det blir ikke opplyst noe om Alkmenes opphav utover dette.

---

<sup>105</sup> Blixen 142:1942

<sup>106</sup> Blixen 142:1942

<sup>107</sup> Blixen 142:1942

<sup>108</sup> Blixen 146:1942

<sup>109</sup> Blixen 146:1942

Fortellingen kretser om dette pikebarnet, Alkmene. Vi får høre om hennes ankomst til, og oppvekst på prestegården. Alkmene blir beskrevet som et selvstendig barn, uten frykt og hun elsker å danse. Vilhelm blir en av hennes få venner og de to tilbringer mye tid sammen, særlig ute i naturen:

Paa denne Maade hørte ogsaa vor Fortrolighed i særlig Grad Skoven og Markerne til, og den blev ophævet, eller traadte du af Kraft naar vi igen kom ind i Stuerne.<sup>110</sup>

I løpet av barndommen prøver Alkmene å løpe hjemmefra to ganger til stor frustrasjon for foreldrene. Vilhelm spør henne om grunnen til at hun flykter, hun er jo elsket av sine foreldre. Alkmene svarer: *”Men hva med de Børn, som ikke bryder sig om at blive elskede?”*<sup>111</sup> Hun er som en *”vildfugl i bur”* hvor hennes blod driver henne ut, men til sin store fortvilelse blir hun ført tilbake til Prestegården hvor fosterforeldrene *”målbevidst vil ”lære hende frygt at kende”*<sup>112</sup>.

Det er først når Alkmene konfirmeres at hun får vite at hun er adoptert, og like etter arver hun også en stor sum med penger. Dette gjør et visst inntrykk på Alkmene, men det gjør et enda større inntrykk på presten, som blir dratt mellom sine materielle lyster og sitt ønske om å tjene Gud. Arven gjør at Vilhelms far vil at sønnen skal be om Alkmenes hånd. Det motsetter Vilhelm seg, og faren frir dermed selv til Alkmene. Heller ikke dette forsøket fører til noe. Ikke lenge etter dør presten, og i etterkant ber Alkmene Vilhelm om å følge henne til København for å overvære en offentlig henrettelse. På vei hjem bestemmer Vilhelm seg for å fri til Alkmene likevel, men hun avslår: *”Det er sent at tale om saadanne Ting nu.”*<sup>113</sup>

Slutten av fortellingen går ut på at Vilhelm besøker gården Alkmene og Gertrud flyttet til etter prestens død. Her driver de sauvedrift og lever et nøysomt liv. Alkmene har dratt avgårde for å sette inn den månedlige inntekten i banken, så det er kun Vilhelm og Gertrud som møtes. Gertrud uttrykker bekymring for Alkmene som er svært sparsom med pengene, og det går gjetord om den gjerrige kvinnen ute på egnen. Fortellingen avsluttes med at Gertrud bekymret kommenterer at Alkmene ikke bærer en *serk* (underkjole, underskjorte), noe som også var tilfelle da Alkmene kom til prestegården som barn for første gang.

---

<sup>110</sup> Blixen 153:1942

<sup>111</sup> Blixen 156:1942

<sup>112</sup> Rosendahl 17:1968

<sup>113</sup> Blixen 170:1942

### 3.1.1 Analyse av Alkmene

Fortellingens handling er lagt til tidlig på 1800-tallet, basert på informasjon rundt de ulike personene: En offentlig henrettelse i København blir beskrevet og det må ha vært før 1892, da den siste henrettelse fant sted i Danmark.<sup>114</sup> Jens var ung da den gale kong Christian 7. dør (1808) og hans kones far mister alle sine penger ved bankkonkursen i 1813. Når den gamle presten så dør, er det faren til Vilhelm som innstiller Jens til ny prest, da kallsretten til presteembetet tilhørte godsets eier i Danmark frem til 1849. Prester fikk på denne tiden hovedsakelig sin lønn fra inntekten av jorden som hørte til prestegården.<sup>115</sup> Dette leder oss til å tro at fortellingen foregår før 1850.

I Alkmene har forfatteren valgt å la fortellerstemmen bæres av en jeg-person, og fortellingen får dermed en personal forteller; personen opptrer innenfor det fortalte og gjengir noe han selv har opplevd.<sup>116</sup> Grethe F. Rostbøll peker på at det er en jeg-forteller, men kun på et overflatenivå. Dybdestrukturen viser jeg-fortellerens begrensede innsikt. Fortellingens tidsrom er over flere år, og vi følger barn og unges overgang til voksenlivet. Språket beveger seg i da-tid, og i en konjunktiv form som lar leseren ane at fortellingen får en tragisk utgang.<sup>117</sup>

Allerede i første linje får vi innsyn i hvem denne jeg-fortelleren er. Han defineres først og fremst som den eneste sønnen til en enkemann og bor på en Herregård på Nørholm. Faren er stort sett fraværende i Vilhelms liv og han tilbringer det meste av tiden på prestegården, hvor han blir ”opdraget og undervist af præsten.”<sup>118</sup> Vilhelm viser en klart større respektfull holdning overfor prestegården og sin huslærer, enn han gjør overfor faren og sitt hjem på herregården. Gertrud blir en erstatning for den døde moren til Vilhelm og forholdet til Alkmene blir beskrevet som et bror-søster forhold. På den måten blir prestegården et hjem for Vilhelm.

Vilhelm understreker i sin fortelling at han som ung ikke ”kunde have fundet paa at forføre den smukke Pige i Præstegaarden” selv om Gertrud spør om ikke han vil nettopp det.<sup>119</sup>

Vilhelm mener at han og Alkmene deler en dypere forståelse ”et Slags Forbund”, som ”de

---

<sup>114</sup> Stormgaard 2010:68

<sup>115</sup> Det Danske sprog- og litteraturselskab 2010:352

<sup>116</sup> Svensen 2004:103

<sup>117</sup> Rostbøll 1996:159

<sup>118</sup> Rostbøll 1996:161

<sup>119</sup> Blixen 1942:153



*eneste to Mennesker af ædelt Blod*".<sup>120</sup> Det er også store forskjeller mellom Alkmene og Vilhelm. Grethe Rostbøll peker på at det er ulikheter både i kjønn, klasse og alder, men at de selv er bevisste på det. Dette fører til et forhold som er preget av ubalanse. Vilhelm har på mange måter en overbærende holdning overfor Alkmene, grunnet aldersforskjell og som en gutt i puberteten. Han er på vei til å bli en mann, får sin første bøsse og går ut i skogen for å jakte.<sup>121</sup> Vilhelm sammenligner Alkmene indirekte med Gertrud, sistnevnte beskrevet som en *"lyslevende, blussende Venus"*, mens Alkmene selv ikke er mer enn en *"lille Tøs fra København"*. Dette viser også til Vilhelms noe kompliserte forhold til Gertrud. Hun er bare 10 år eldre enn han selv *"saa at hun til Tider syntes at være jævnaldrende med Præsten, og til andre med Skoledrengen"*. Gertrud gjør helt fra starten et stort inntrykk på Vilhelm og han sammenligner henne med Khryseis, datter av Khryses, Apollons prest i gresk mytologi.<sup>122</sup> Hun ble fanget av grekerne som en krigstriumf, og da faren ba for sin datters frihet viste Agamemnon ham bort på en uverdigg og frekk måte. Khryseis blir til slutt befridd fra Agamemnon som lider store tap. Jeg mener sammenligningen mellom Gertrud og Khryseis ikke er tilfeldig og har en klar tråd til det som er fortellingens konflikt, i stor grad representert ved det kristne livssynet til presten versus den greske mytologien. Dette kommer jeg tilbake til i kapittelet om prestens rolle og funksjon.

Forholdet mellom Vilhelm og Alkmene er både nært og distansert på samme tid:

Snart placerer han sig – som næsten jævnaldrende – i samme "psykiske rum" som Alkmene, andre gange taler han om hende som en erfaren distanceret iagttager, hvem det ikke personligt angår.<sup>123</sup>

Alkmene ser på Vilhelm som en som kan "redde" henne fra livet på prestegården og det er til ham hun bekjenner at det ikke er så lett å bo på prestegården *"De vil ikke lade mig læse de Bøger mere. De vil ikke give mig Besked om nogen Ting"*.<sup>124</sup> Likevel svikter Vilhelm Alkmene i den forstand at han ikke hjelper henne med å flykte fra prestegården. Både når han bringer henne hjem igjen etter hennes andre fluktforsøk og når han ikke vil ta henne med seg til Rugaard, etter skandalen hvor en av landsbyens jenter, Sidsel, blir gravid og mister barnet. Særlig sistnevnte hendelse er interessant å ta en nærmere titt på. Man merker at prestens

---

<sup>120</sup> Blixen 1942:153

<sup>121</sup> Rostbøll 1996:161

<sup>122</sup> Homer 1994:4

<sup>123</sup> Engberg 2000:193

<sup>124</sup> Blixen 1942:162

moral og livssyn er i ferd med å påvirke den fjortenårige Alkmene, når hun en dag ankommer Nørholm for å snakke med Vilhelm om hendelsen:

”Er det sant, hvad de fortæller om dig og Sidsel?” jeg blev forundret ved at se hende, for hun var aldrig før kommet alene og paa Gaarden. ”Ja”, sagde jeg. ”Hvor vover du, Vilhelm? Hvor vover du?” raabte Pigen.”<sup>125</sup>

Jeg-fortelleren, Vilhelm, kommenterer at når Alkmene sier noe, bør det alltid tas bokstavelig. Dette er også tilfellet når hun stiller det retoriske spørsmålet ”*Du kommer i Helvede nu, tror du ikke?*” spurgte hun”.<sup>126</sup>

Alkmene tror virkelig at Vilhelm kommer til Helvete. I tillegg er hennes anklage mer enn en moralsk anklage; Vilhelm har også sviktet henne på et personlig nivå ved at han har gått til en annen pike i byen og ikke til Alkmene. Grethe Rostbøll mener Vilhelm viser en begrenset innsikt gjennom sin fortelling og at han lar seg ”*lede af omgivelserne*”.<sup>127</sup> Vilhelm blir én blant mange som ikke forstår Alkmene, selv om underbevisstheten prøver å fortelle han noe annet:

Lige fra det øjeblik, hvor han hører om Alkmene, drømmer han om hende, hun repræsenterer det ophøjede i hans liv. Før han kender hende, ser han hende i en drøm på en mark midt i højt korn, hvor ”det stor A i hendes Navn skinnede som Sølv”. I andre drømme frygter han, at hun vil forsvinde, og at han i ”Angst og Fortvivlelse” leder efter hende.<sup>128</sup>

Vilhelm sitt mareritt blir til virkelighet når Alkmene til slutt forsvinner for ham og blir en skygge av seg selv.

Det er som nevnt professoren fra København, som sender et brev til Jens og forteller om et foreldreløst pikebarn. Teksten gir rom for flere tolkninger av hvorfor presteparet får denne forespørselen. En ting er selve grunnen til at barnet ikke har noen foreldre til å ta seg av henne, og som heller ikke blir forklart noe grundigere av professoren. På en eller annen måte henger dette sammen med barnets navn, Alkmene. Dette var det samme som Jens selv hadde hatt som overskrift på sitt ambisiøse ungdomsverk han skrev på som ung student, og som også professoren kjente til. Nettopp derfor ville professoren sende dette barnet til prestegården, fordi det der kunne skapes inspirerende og lyse rammer for Alkmene.<sup>129</sup>

---

<sup>125</sup> Blixen 1942:161

<sup>126</sup> Blixen 1942:162

<sup>127</sup> Rostbøll 1996:159

<sup>128</sup> Rostbøll 1996:163

<sup>129</sup> Rostbøll 1996:164

Bakgrunnen for at Alkmene kom til prestegården i utgangspunktet blir aldri forklart, kun berørt som noe hemmelighetsfullt og mystisk. Dette kan implisere at Alkmene er av kongelig herkomst, noe som også Vilhelm bemerker ved å vise til at Alkmenes blod "(..) var langt ædlere end mit".<sup>130</sup> Engberg mener det viser til at Alkmene er fra en aristokratisk bakgrunn, hvor mennesker følger sine instinkter og dermed lever i harmoni med sin skjebne. Alkmene er et uskyldig barn og ikke merket av den kristne arvesynd. Hun kjenner ikke til forskjellen på sannhet og løgn, ergo er ikke syndefallet en del av hennes bakgrunn.<sup>131</sup> Det er også derfor hun ikke hadde serk på når hun kom til Prestegården første gangen, serken blir et symbol på hvem Alkmene er:

Alkmene er gjort af det stof, som skæbner er gjort af, hun kommer fra et sted hinsides godt og ondt, hun har intet ophav og ingen slutning, lader sig ikke domesticere af gængse emotionelle bånd eller mellemmenneskelige kontrakter. "Uden særk" træder hun umiddelbart i kontakt med tilværelsens vilkår, hvor hun træffer andre akut i deres eksistensielle mangler, idet hun samtidig gøres udsat og sårbar.<sup>132</sup>

Dette passer godt med beskrivelsene av Alkmene i fortellingen; hun viser ingen frykt, bærer slanger med bare hendene, er ukjent med døden og elsker å være ute i naturen. Aage Henriksen beskriver henne slik i essayet *Karen Blixen og marionetterne*:

Alkmene er et mærkeligt barn, der står en glans af glæde og livslyst omkring hende, hun forundrer og forarger sine omgivelser ved sin ubekymrede selvfølelse og ved en ubegribelig fordeling af fortrin og mangler.<sup>133</sup>

Gertrud lar seg både fascinere og skremme over adoptivdatterens fantasi og mangelen på frykt. Som en "almuekvinde" med sans for eventyr og folkereligiositet "vilde hun maaske have taget sig denne moralske Skavank temmelig let". Gertrud har også noe av det samme i seg som Alkmene, noe Vilhelm viser til i sin beskrivelse av Gertrud en av de første gangene han traff henne: "Jeg huskede, længe, med Velbehag, hvor let og muntert hun havde teet sig". Dette endrer seg siden hun er gift med presten som "strengt fordømte al Uvederhæftighed i Tale" og blir hun stående i en skvis mellom sin natur og prestens moral. Ikke bare på sin datters, men også på sine egne vegne.<sup>134</sup> Gertrud viser sin mann motstand og tør å si imot på flere områder, men vi kan likevel tidlig se at hun har adoptert hans livstolkning;

"Men hvad bedre," sagde Gertrud, "er der paa Jorden end det haarde, ærlige Arbejde, som Gud har sat os her for at udføre? Vi skulde ikke knurre imod hans Vilje, og ikke forske hans Veje ud."<sup>135</sup>

---

<sup>130</sup> Blixen1942:153

<sup>131</sup> Engberg 2000:188

<sup>132</sup> Engberg 2000:197

<sup>133</sup> Henriksen

<sup>134</sup> Blixen 1942:143

<sup>135</sup> Blixen 1942:149

Gertrud er også merket av at hun ikke kan få barn, og når presten nekter Alkmene å danse så er det noe Gertrud bifaller. Hun gjør det ikke med samme grunn som presten, men fordi det minner om pikens opphav og at hun ikke er Gertruds egen datter. Vi kan også lese at piken ikke får lov til å ha ”*Veninder mellem Sognets Piger*”, fordi Gertrud ikke ønsket at Alkmene skulle være sammen med fremmede.<sup>136</sup> Hun vil heller ha Alkmene for seg selv; ”*jeg tror ikke, at hun da kunde taale at tænke at Barnet nogensinde skulde forlade hende*”.<sup>137</sup> I tillegg forstår hun ikke at det hun ser på som omsorg og beskyttelse av adoptivdatteren er med på å frata Alkmene all identitet. Selv når Alkmene tilbyr seg å hjelpe sin pleiemor med å stoppe noen strømper, avslår Gertrud ved å nevne henne med et kjærlig kallenavn og begrunner med at piken må i seng. Gertrud avkler dermed Alkmene for all autoritet samtidig som hennes overstrømmende omsorg blir kvelende.

### 3.1.2 Prestens rolle i Alkmene

Jens Jespersen har kun en birolle i fortellingen, men er den som legger til rette for de andre karakterenes utfoldelse. Som prest, far og gårdens herre i et dansk bygdesamfunn på 1800-tallet, står hans autoritet støtt. Gjennom hele fortellingen utspiller det seg en kamp på prestegården. Konflikten tar utgangspunkt i prestens muligheter og drømmer om å bli noe stort, og det han selv tenker er en riktig kristen levemåte og hans kall som prest. Tone Selboe beskriver prestegårdsmiljøet som puritansk.<sup>138</sup> Dette er en protestantisk retning som ønsket liturgisk renhet og avskaffelse av alle gudstjenestelige skikker som kunne minne om katolisismen.<sup>139</sup> Puritanismen har sitt opphav i pietismen som kom til Danmark-Norge i perioden 1730-46 og uttrykket har blitt brukt for å betegne mennesker som lever etter en svært streng, kristen livsførsel. Meningen med livet var å arbeide hardt, leve sparsommelig og ikke følge sine kroppslige lyster.<sup>140</sup> Dette passer godt som et kjennemerke til miljøet på prestegården, og det kveler frie og kunstneriske sjeler som piken Alkmene.

---

<sup>136</sup> Blixen 1942:158

<sup>137</sup> Blixen 1942:149

<sup>138</sup> Selboe 1999:62

<sup>139</sup>

[http://www.denstoredanske.dk/Sprog,\\_religion\\_og\\_filosofi/Religion\\_og\\_mystik/Anglikanske\\_kirke/puritanisme](http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Religion_og_mystik/Anglikanske_kirke/puritanisme) besøkt 14. November 2014

<sup>140</sup> Nicholaisen, Lind og Andersen 1999:19

Vi får en forståelse av Jens' rolle som prest i den lokale menigheten først etter hans sin død: ”Paa hans Begravelsesdag blev jeg grebet af Menighedens inderlige Sorg over deres Hyrde”.<sup>141</sup> Dette utsagnet vitner om at menigheten har hatt en prest med omsorg for sine medlemmer, som har passet på og rettleidet dem. Jørgen Stormgaard er en av de få som har gått denne betegnelsen mer i sømmene og viser til at som hyrde skal du holde styr på sauene dine.<sup>142</sup> Prestens hyrderolle er ikke bare noe han har overfor menigheten, men også i sitt hjem på prestegården: Hans kone, Gertrud, faller som vi kunne se i analysedelen, ganske lett inn i den rollen. Adoptivdatteren Alkmene stritter mer imot. Hyrdebetegnelsen brukes i en sammenheng der temaet sauehold er en gjennomgående tråd i fortellingen. Dette hviler først og fremst på Gertrud, da hennes familie måtte begynne med sauehold etter at de gikk konkurs, og Gertrud ble morens høyre hånd i driften allerede fra hun var 11 år. Gertrud viser også en enorm kunnskap om sauedrift. ”Jeg fik meget at vide om Læmning, Klipping, Klovpøje og Faareflynder (...)”.<sup>143</sup> I fortellingen blir Gertrud betegnet som en søye, først og fremst når hun er sammen med Alkmene, og hun selv ser på sin adoptivdatter som ”(...) mit stakkels Lam (...)”.<sup>144</sup> Dette er det samme ordet som Vilhelm bruker i sin omtale av Alkmene, særlig om hennes forhold til moren. Når Jens opptrer som en hyrde i sitt eget hjem, trer han ut av rollen som ektemann og far, og distanserer seg fra sine nærmeste. Han blir en lederskikkelse i familien, og skal oppdra dem begge til det han mener er en riktig, kristen levemåte.<sup>145</sup> Alkmene mangler de egenskapene, som andre har ervervet ved syndefallet nemlig frykten, kunnskapen om godt og ondt, om dødens nødvendighet og hatet til slangen. Dette går ikke overens med prestens livssyn, som starter med syndefallet.<sup>146</sup>

Hyrdebetegnelsen kan også ses i sammenheng med professoren og hans sammenligning mellom Alkmene og Perdita i Shakespeares ”The Winters Tale” : Dronning Hermione føder datteren Perdita i fengsel, hvor Hermione har blitt satt grunnet kong Leontes' sjalusi. Perdita blir så tatt fra moren og satt ut i villmarken for å dø, men blir funnet av en gjeter som tar henne til seg og oppdrar henne som sin egen datter. Historien ender lykkelig med at kong Leontes innser sine feil og Perdita blir gjenforent med sin familie.

---

<sup>141</sup> Blixen 1942:165

<sup>142</sup> Stormgaard 2010:79

<sup>143</sup> Blixen 1942:149

<sup>144</sup> Blixen 1942:151

<sup>145</sup> Blixen 1942:151

<sup>146</sup> Henriksen 43:1952

Denne linken mellom Alkmene og Perdita handler om flere ting; Det underbygger påstanden om at Alkmene er av ”ædelt Blod” og Alkmene ble ”reddet” av en familie hvor faren er ”hyrde”. Derimot ender historien til Alkmene annerledes i forhold til Perdita. Her er det ingen lykkelig slutt for piken av adelig herkomst. Det samme kan vi se når vi sammenligner Blixens Alkmene med Alkmene i Homer’s Iliaden. Myten forteller at Alkmene fikk sønnen Herakles (Herakules i romersk mytologi) med Zevs, som også er oldefaren til Herakles. Det skjedde ved at Zevs får sendt Amfitryon på krigsferd, og selv lurte seg inn til Alkmene som forveksler Zevs med sin mann. Både novellens Alkmene og Alkmene fra Thebes blir utsatt for en smertefull tvil på sin natur og sine instinkt er, men det er kun Alkmene fra Thebes som ikke ender i fortapelsen. Hun forblir nemlig trofast og blir ved sin mann, Amphitryons, side.

(..) i modsætning til Iliadens Alkmene og Shakespeares perdita – Homers Alkmene bliver genforenet med Amphitryon og Perdita får kongesønnen Florizel og bliver desuden genforenet med sin fader – ender Blixens ”Alkmene” tragisk.<sup>147</sup>

Det samme gjelder sammenligningen Vilhelm gjør mellom Gertrud og Khryseis: Forskjellen mellom Gertrud og Khryseis er at sistnevnte blir befridd, mens Gertrud forblir i fangenskapet. Selv om hun blir ”befridd” ved prestens død, blir hun fanget igjen av Alkmene, som har gitt etter for farens livssyn og tar på seg hans rolle. Slik Alkmene ikke oppfyller den metaforiske fortellingen, gjør heller ikke Gertrud det. Ingen blir befridd.

Det er verdt å merke seg at fremstillingen av Jens skjer fra jeg-personen Vilhelms synspunkt, som gjennom sin fortelling viser at han og Jens hadde et nært bekjentskap. Dette er først som lærer-elev, og senere som naboer og venner. Vilhelm beskriver Jens som ”*det mest retskafne Menneske, jeg i mit Liv har kendt.*”<sup>148</sup> Definisjonen av å være ”retskaffen” handler om å føre seg redelig, at man er pålitelig og man innehar en integritet.<sup>149</sup> Det jevnbyrdige viser seg gjennom utveksling av kunnskap: Via Jens får Vilhelm innblikk i bøkenes verden, mens Jens lærer om ”*heste, landbrug og jagt*”<sup>150</sup> gjennom Vilhelm. Først og fremst var presten en bøkenes mann, og ikke en praktiker eller gårdbruker:

(..) - for Præsten havde faaet for sig at jeg forstod mig godt paa Dyr, og havde en heldig Haand med dem, mens han selv, der havde tilbragt saa meget af sit Liv mellem Bøger, kun havde ringe Kendskab til saadanne ubelaste Væsener.<sup>151</sup>

---

<sup>147</sup> Engberg 2000:196

<sup>148</sup> Blixen 1942:142

<sup>149</sup> Nudansk ordbog. Politikens forlag A/S, Copenhagen 1982

<sup>150</sup> Blixen 1942:142

<sup>151</sup> Blixen 1942:146

Presteparets barnløshet takles på ulike måter. Gertrud viser åpenlyst en stor sorg, men forstår Jens seg ikke på sin kone. Det viser seg først og fremst i deres ulike forhold til Gud som Jens forklarer på denne måten til Vilhelm:

Du vil her i Huset have set, hvilken tung Lod Barnløshed er for en Kvinde. Min Kones Sorg skærer mig i Hjertet. Og dog frygter jeg, at det skorter mig baade paa sand, kristelig Taalmodighed og paa Forstaaelse af Kvindens Natur. For hun er en langt bedre Kristen end jeg, og alligevel stormer hun mod Herren, og vil ikke bøje sit Hjerte for hans Vilje. Jeg tror ikke, at jeg nogensinde skulde være i Stand til at græmme mig saa heftigt og saa uafadeligt over en Ulykke, hvori jeg ikke havde den ringeste Skyld.<sup>152</sup>

Jens setter seg i Jakobs sted i 1. Mosebok kapittel 30 ved å sammenligne sin egen situasjon med den situasjonen Rakel og Jakob står i. Rakel sier til Jakob: ”Gi meg barn! Ellers dør jeg”. For Jens er det Guds vilje at Gertrud ikke kan få barn, og dette har han godtatt. Det er for ham frustrerende at ikke hans kone har samme forståelse av situasjonen. I tillegg er det verdt å merke seg at det ikke var Jakob ”sin skyld” at Rakel ikke kunne få barn, da Jakob hadde klart å gjøre både to trellkvinner og sin første hustru, Lea gravide jmf. 1. Mosebok kapittel 30. Hadde Jens bevist sin fruktbarhet tidligere? Eller er det Jens’ gudfryktige måte å vise til at det er helt opp til Gud om de skal få barn? Her ligger det en åpning i teksten for ulike tolkninger. Basert på denne uttalelsen fra Jens synes det siste mer trolig:

(...) Den Mand skal være saare viis og kende sit eget Hjerte vel, som nogensinde her i Livet vover at sige: ”I noget saadant kunde jeg aldrig selv gøre mig skyldig”. (...) Men den gode Mand havde jo, i Jødeland, Lov til at vise sin Kone, at Skylden ikke var hans.<sup>153</sup>

Det er Guds vilje at han og Gertrud er barnløse, og Jens mener at Gertrud bør godta dette som et tegn på hennes synd fordi hun er skyldig som alle andre mennesker. Samtidig ser Jens at han ikke bør dømme Gertrud for hennes reaksjon. For hvem er han til å kaste den første sten? Her står Jens i en diskusjon med seg selv, mellom sine egne følelsesmessige reaksjoner og fornuft. På en side tar Jens avstand fra Gertruds reaksjoner, men på den annen side viser han omsorg for sin kone. Han prøver å sette seg inn i Gertruds situasjon som barnløs kvinne, og forstå hennes sorg. Men rollen som prest gjør at han stiller seg som en forsvarer av Gud, hvor han mener at Gertruds anklager er ubegrunnede. Her tar Jens et steg tilbake og viser til den store sammenhengen, og tar dermed også et steg bort fra følelsene.

Jens’ lærere på universitetet hadde hatt store forventninger til studenten, og det utviklet seg til at Jens så på seg selv som en utvalgt. Når det så skjer to store hendelser i verdenshistorien,

---

<sup>152</sup> Blixen 1942:144

<sup>153</sup> Blixen 1942:144

ved at kong Christian den 7. dør og Napoleon blir beseiret, mener Jens at dette er en vekker. *"Hvad er vel nu Herrens Mening om dette? Hvor hen vil han, at det skal føre mig?"*.<sup>154</sup> To store personligheter i prestens samtid har gått under, begge to sinnsyke på hver sin måte, hvor den ene var stormannsgal og den andre psykisk ustabil. Jens' tolkning av hendelsene skaper store omveltninger i livet hans, og han tror hendelsene er Guds beskjed om at han selv var på ville veier; at han *"stod paa Randen af selve Vanvidets Afrgund"*, og dermed må redde seg selv ved å forlate sitt liv i København til fordel for en anonym tilværelse på landet. Jens vil ikke ende opp som kong Christian den 7. eller Napoleon. Han vil først og fremst tjene Gud og gjør det han mener er riktig, nemlig å sette Gud først.

Jørgen Stormgaard kommenterer at når Jens får brevet fra professoren, får han igjen kontakt med den verden han selv forlot, og Alkmene blir et symbol på denne verden. Til forskjell fra sin kone Gertrud, har Jens *"en dybere, skrækblandet forståelse af det overordentlige i det barn, han har fået i sit hus."*<sup>155</sup> Fortiden innhenter presten, og den delen av personligheten han hadde prøvd å legge lokk på blir lokket frem igjen.<sup>156</sup> Ikke bare minner navnet på piken ham om at han en gang var en ung, litt vill student. Jens kommer også i hu de forventninger man hadde til ham som et talent og at han var en som kunne bli noe stort. Samtidig som Alkmene kan få vokse opp et sted som inspirerte hennes kunstnerer, kan også de bortgjemte, kunstneriske evnene til Jens bli brakt frem i lyset igjen. Det minner han om flukten fra København og sine egne stormannstanker. Senere i fortellingen kan vi lese at Vilhelm og Gertrud reagerer på professorens nekrolog om Jens. De mener beskrivelsene av Jens er overdrevne, og de har ikke forstått den sanne grunn til at Jens reiste fra København.<sup>157</sup>

I starten kan vi også se at Jens er på god vei til å ta tak i Alkmenes kunstneriske og lærevillige natur. Han underviser blant annet Alkmene i gresk, noe piken tilegner seg lett. Når Alkmene to ganger prøver å flykte fra prestegården, forbyr fosterforeldrene henne å lese bøker for å stoppe hennes utforskningstrang. Stormgaard forklarer det med at teksten skaper en logikk hvor det konstanteres at gresken *"står for udvidede horisonter, eventyrlyst og frihedstrang"*.<sup>158</sup> Tone Selboe viser til den samme linken mellom *"det greske med det frie,*

---

<sup>154</sup> Blixen 1942:147

<sup>155</sup> Henriksen 1952:44

<sup>156</sup> Stormgaard 2010:114

<sup>157</sup> Rostbøll 1996:164

<sup>158</sup> Stormgaard 2010:115



*åpne og sanselige, mens de kristne moralnormer begrenser utfoldelsen.*<sup>159</sup> Det er derfor påtagelig at fosterforeldrene også forkorter navnet Alkmene til Mene, en forvandling der navnet endres fra et gresk gudinnenavn til et bibelsk memento: ”Å bli veiet og funnet for lett”.<sup>160</sup> Det som fristet presten som ung, kunstens verden, ser han nå på som fortapelsens vei, og dermed må han også redde sin datter fra det. Det som da skjer er at presten ødelegger for Alkmenes kunstneriske talent. Det samme mønsteret kan vi se når fortellingen dreier inn på Alkmenes naturlige anlegg for å danse. ”*Baade som Barn og som ung Pige var Alkmene forunderlig let i alle sine bevægelser.*”, og presten forbyr den som ”*en letfærdigt og farlig Tidsfordriv*”.<sup>161</sup> Hvert talent i prestegården blir møtt med et forbud, hovedsakelig på grunn av Jens’ frykt for egen fristelse og synet på hva som er riktig måte å tjene Gud på. Dette påvirker omgivelsene og menneskene rundt ham i stor grad.

En hendelse i historien som blir lite kommentert av andre forskere, men som er mer enn en liten tilleggsnote i fortellingen er Alkmene som bygger vennskap med en ung bondesønn i egnen som blir sett på som en gal. De to går turer og har lange samtaler sammen. Dette gjør Jens og Gertrud urolige, og de prøver å holde gutten unna datteren. Det gjør at gutten går til gudstjeneste hvor han stiller seg opp i kirken og stirrer på Alkmene. Jens går til slutt til det skrittet at han ber bondesønnens far om å sende sønnen bort. Vilhelm kommenterer i sin fortelling at gutten dør kort tid etter, og ”*at der var sørgelige og usædvanlige Omstændigheder ved hans Død, men hvilke de var, kan jeg ikke længere mindes*”.<sup>162</sup> Her kan det være verdt å spørre seg om gutten var den som faktisk så Alkmene og hennes evner, og at han ved sin ”forfølgelse” prøvde å få andre til å forstå hvem hun faktisk var.

Den samme forståelsen for Alkmene har presten alltid båret med seg:

”Jeg har dog altid følt,” sagde han i Løbet af vor Samtale, ”at gennem dette Barn, Alkmene, et mægtigt Kald skulde komme til mig. Og naar jeg en gang er død, da skal jeg leve videre i hendes Gerning. For der er store Kræfter i den Pige, Vilhelm”.<sup>163</sup>

Forskjellen mellom presten og den unge gutten er at presten i sin higen etter å oppføre seg korrekt, ikke makter å gjøre det som kallet ber han om, nemlig å løfte Alkmene og hennes evner opp og frem. Den unge gutten blir beskrevet som gal av sine omgivelser, men en kan

---

<sup>159</sup> Selboe 1999:68

<sup>160</sup> Rostbøll 1996:160

<sup>161</sup> Blixen 1942:154

<sup>162</sup> Blixen 1942:159

<sup>163</sup> Blixen 1942:164

også se han som den personen som uten filter peker på den utvalgte piken for de andre. Gutten er den skikkelsen i fortellingen som forstår Alkmene fullt ut.

Når presten ligger på dødsleiet får vi vite at han hadde ”*set skjulte Ting aabenbare sig og med høj Røst, raabt, at han nu förstod Guds veje.*”<sup>164</sup> Ifølge Grethe Rostbøll er dette når Jens endelig tar innover seg at Alkmene er ”*udvalgt*”, at Alkmene er den som lever slik Gud vil vi skal leve.<sup>165</sup> Han ser endelig det samme som den unge gutten. Men Jens dør før han får fortalt det til sin adoptivdatter, og det hun lærer av han er syndefallets betydning i verden. Nettopp derfor reiser Alkmene til København like etter adoptivfarens død for å overvære en henrettelse:

Alkmene ryster og sitrer, da de står ved skafottet, og da bødlens økse falder, er hun nær ved å segne om. Dette er Alkmenes syndefald. Presset på hende har været for stort og har til sidst berøvet hende den hvile i natur og instinkt, som var hendes uskyld og styrke.<sup>166</sup>

Døden, som var ukjent for den fryktløse Alkmene, har gjort sitt inntog i hennes liv både ved adoptivfarens død og ved henrettelsen. Man kunne tenkt at når presten dør er det Alkmenes mulighet til å frigjøre seg fra prestegårdens grep. Jens var Alkmenes siste linje tilbake til sitt eget opphav og henrettelsen blir heller en rituell henrettelse som viser at Alkmene har gitt opp. Ved prestens død, døde også hennes mulighet for å vinne den kampen hun har kjempet i så mange år. Hun overgir sin natur til det pietistiske miljøet hvor syndefallet er det sentrale. Aage Henriksen utdyper hva syndefallet får av betydning:

Og syndefald det vil jo sige selvførdobling, eller den splittelse hvorunder mennesket træder ud af sig selv og ser, at det er nøgent, ser på det organiske som noget gådefuldt, der vækker angst og lyst. Det er det øjeblik, hvor synd og dyd, driftens satan og pligtens gud bliver til.<sup>167</sup>

Alkmene er naken, uten serk, men betydningen dette hadde da Alkmene kom til gården er endret til at Alkmene nå ikke er mer enn et tomt skall. Hennes lidenskapelige natur er ikke mer, den døde da hun lot seg symbolsk henrette. Jens sin spådom om at Alkmene skulle leve videre i hans gjerning blir så oppfylt ved at:

hun skyr fra nu af alt det, som kunne vække glæde og lyst, og hengiver sig til den lovlige last at tjene Mammon. Gold og gerrig lever hun sit liv, dybere faldet end andre, fordi hun faldt helt og samlet.<sup>168</sup>

---

<sup>164</sup> Blixen 1942:166

<sup>165</sup> Rostbøll 1996:165

<sup>166</sup> Henriksen 1952:47

<sup>167</sup> Henriksen 1952:42

<sup>168</sup> Henriksen 1952:48

Alkmene lever videre i sin adoptivfaders gjerning som en levende død.

### 3.2 Peter og Rosa – Et sammendrag

Peter Købke er 15 år, foreldreløs (*"Af de voksnes Samtaler havde Rosa gættet sig til, at Peter var et uægte barn."*<sup>169</sup>) og bor på sin onkels prestegård i Søllerød. Peter går i lære for å bli prest som sin onkel, men dette er noe han ikke vil. Peter trives ikke på prestegården og ønsker å rømme hjemmefra. Han er et praktisk anlagt naturmenneske med en drøm om å få dra ut som sjømann. Denne drømmen ønsker han å sette ut i live så snart som mulig, noe han bestemmer seg for helt i starten av fortellingen. Dette forteller han så til Rosa, prestens datter, en natt på rommet hennes. De to har hatt et nært vennskap helt siden Peter kom til gården, da de begge var seks år gamle, og *"Af Folkene i Præstegaarden var hun den eneste, han havde stolet paa"*.<sup>170</sup> På tross av sine ulikheter og at de har vokst noe fra hverandre de senere år, er det Rosa Peter betror seg til denne natten om sine drømmer om å reise til sjøs:

Ved Tanken om at kunne betro sig frit til et andet Menneske, en Ven, der ikke vilde afbryde ham eller le ham ud, var Drengen lige saa dybt grebet og takknemlig som da han om Natten havde lyttet efter Trækfuglene. Han kom i Tanker om at det var længe siden, maaske mange Aar, at han havde talt saaledes til Rosa.<sup>171</sup>

Han spør Rosa om hun kan snakke med sin far om de kan besøke hennes gudmor i Helsingør. Peter har nemlig fått vite at skipet "Haabet" med kapteinen Svend Bagge ligger der, og Peter tenker at mannskapet på på skipet vil ta han med.

Heller ikke Rosa trives i prestegården. Stemningen hjemme har vært mørk og sorgfull siden morens død, noe som tilsvarer hele Rosas liv. For Rosa blir det så presserende at hun bare vil dø, men tenker seg også at alle andre på prestegården kan dø slik at hun kan bli fri for dem:

Det var dog bedre, tænkte hun, om alle andre døde. Da vilde hun selv, for dem og alene, gaa over en grøn Jord, plukke Violer og se Viberne stryge og tumle langt over Markerne. Hun vilde kaste Sten i Vandet, og bade uforstyrret i Aaerne og i Havet. Tanken om denne lykkelige Verden var saa levende hos hende (...).<sup>172</sup>

Derfor blir Peters bekjennelse av sitt ønske om å rømme hjemmefra for å bli sjømann, noe som rører ved Rosas egne lengsler. Mye av det han forteller henne om grunnen til at han flykter er noe hun selv kan kjenne seg igjen i. Etter at Peter går, blir Rosa liggende søvnløs,

---

<sup>169</sup> Blixen 1942:178

<sup>170</sup> Blixen 1942:178

<sup>171</sup> Blixen 1942:182

<sup>172</sup> Blixen 1942:177

lett om hjertet. Men en marerittlignende drøm gjør at Rosa neste dag sladrer på sin pleiebror til sin far, presten.

Hun kunde ikke huske sin Drøm helt igennem, kun at hun i den var blevet svigtet og forraadt, og efterladt i en iskold Verden, hvor der verken var Farve eller Liv. Hun prøvede at blive ved Drømmen kvit ved at vende sig mod den virkelige Verden og det daglige Liv omkring sig. Da huskede hun Peter, og hans Beslutning om at løbe bort og gaa til Søs. Hun blev meget bleg.<sup>173</sup>

For å få godvilje hos sin far setter Rosa opp håret på samme måte som hennes avdøde mor har et portrettbilde. Rosa får tretti riksdaler i belønningen for å fortelle faren om Peters planer. Disse pengene skulle gå til Rosas stemor slik at hun kunne hun få kjøpe en drektig ku hun hadde fått anbefalt av sin bror. Dette får hun aldri gjort, da Rosa møter Peter på kjøkkenet like etter at hun har forlatt farens kontor. Han lytter til en livlig samtale mellom en av fiskerkonene fra egnen og husets folk, men da Rosa kommer ned i kjøkkenet setter han seg etter hvert ved siden av henne. Mens samtalen er på sitt livligste forteller Rosa Peter at faren har gitt dem lov til å reise til Rosas tante i Helsingør. Først vil Rosa at de skal dra allerede samme dag, men Peter ønsker ikke dette:

Efter en lang Tavshed sagde han: ”Nej, vi kan ikke tage af Sted i Dag. Jeg kommer op til dig i Aften igen, for der er noget mer, jeg skal sige dig. – Kan jeg ikke det?” Spurgte han. ”Jo,” sagde Rosa.<sup>174</sup>

De bestemmer seg så for å gå ned til vannet for å se isen sprekke opp. De går gjennom skogen hvor naturen klinger med i deres oppbrudd.<sup>175</sup> På veien møter de noen skogsarbeidere som de samtaler litt med før de går videre. Peter forteller så Rosa en historie om en skipskaptein og hans sterkt sjalu kone, som tar ut edelstenene hennes mann har fått innsatt på skipets gallionsfigur fordi hun selv vil ha dem. Det ender med at kona ender opp blind, og skipet går på grunn utenfor Portugal. Etter å ha hørt historien merker Rosa de tretti riksdalene som ligger i lommen på kjolen hennes, og hun sammenligner seg selv med Judas Iskariot.

De kommer så ned til havet og får utsikt ut over sundet. Peter og Rosa går sammen ut på isen, og her later de som at de har kommet til Helsingør. De ”går om bord” i skipet Peter hadde sett seg ut. ”*Haabet var en stor Isflage, halvtreds Alen lang, og skilt fra den Is de stod paa, ved en dyb Revne.*<sup>176</sup> Det er Rosa som først oppdager at avstanden mellom isflaket og den faste isen har blitt mye større i løpet av kort tid. Hun gripes av frykt, men klarer å beholde roen og hun

---

<sup>173</sup> Blixen 1942:189

<sup>174</sup> Blixen 1942:192

<sup>175</sup> Rostbøll 1996:167

<sup>176</sup> Blixen 1942:198

sier heller ikke noe om det til Peter. Når han til slutt oppdager hva som har skjedd blir han oppskaket, og det er Rosa som må roe ham ned. De overgir seg til fantasien og Peter setter opp en stokk som han binder sitt halstørkle rundt for å late som om at de er på et virkelig skip. De drikker også litt brennevin av en flaske Peter har på innerlommen. Så sprekker isen under deres føtter og historien ender med at de to barna slukes av det våte, mørke dypet.

### 3.2.1 Analyse av Peter og Rosa

Fortellingen ”Peter og Rosa” er den siste av i alt tre fortellinger i boken *Vinter-Eventyr*, som handler om barn som blir oppdratt i et annet hjem enn hos sine biologiske foreldre. De to andre er ”Det drømmende barn” og ”Alkmene”. ”Peter og Rosa” ligger nærmest den sistnevnte; ”*Novellen er et Marinebillede – ophængt Side om Side med Landskabsmaleriet Alkmene*”.<sup>177</sup> Mens ”Alkmene” er beskrevet som Blixens selvbiografi, kan man si at hennes tanker om stolthet er lagt i rollefiguren Peter Købke.<sup>178</sup>

”Peter og Rosa” har en annen fortellerstil enn ”Alkmene” med sin jeg-forteller og tilbakeskuende blick. I ”Peter og Rosa” blir fortellingen til gjennom en veksling mellom Peter og Rosa sine tanker og handlinger, men fortellingen hviler likevel på en aural forteller. Fortellingen starter med en stadfesting av tid og sted; ”*Et Aar, for hundrede Aar siden, kom Foraaret sent til Danmark*”.<sup>179</sup> I denne åpningssetningen får vi også vite noe om omgivelsene som blir nærmere beskrevet:

Lige indtil de sidste Dage i Marts var Sundet tillagt og blindt, fra den danske til den svenske Kyst. Sneen på Marker og Veje tøde lidt i Dagens Løb, for saa at fryse igen hen ad Aften. Der var ingen Haab eller Barmhjertighed verken paa Jorden eller i Luften.<sup>180</sup>

Vi kan selv kjenne den kalde og råde skandinaviske vinterkulden, det endeløse vintermørket som ikke slipper taket, og vi kan se det ”døde” landskapet foran oss. Det skjer så et skifte, ved at vårens regn faller til jorden og skaper liv: ”*Ting drog Aande i Mørket*”.<sup>181</sup> Dette skiftet, eller kampen, mellom vinter og vår, kulde og varme, død og liv, er med på å sette stemningen i historien:

---

<sup>177</sup> Brix 1949:107

<sup>178</sup> Brundbjerg 1995:66

<sup>179</sup> Blixen 1942:174

<sup>180</sup> Blixen 1942:174

<sup>181</sup> Blixen 1942:174

Vinteren med det isbelagte sund står for det stive, ubevægelige, kolde, øde og døde. Foråret med tøbruddet og især regnen står for det levende, det bevægelige. At vinteren og foråret oppleves som de to modstilte poler i tilværelsen fremgår af, at de skildres med de religiøse, kristne udtryk, som betegner de yderste magter i tilværelsen (...).<sup>182</sup>

Vinteren bærer ikke med seg noe håp eller barmhjertighet, mens sommeren forkynner at "I skal ikke dø, men leve".

Det er sterke krefter i sving i omgivelsene og i naturen, som symboliserer endringer som også skjer på prestegården. Dette blir rammer for den videre gangen i fortellingen, og vi kan se at det påvirker hovedpersonene: "*Men da Vejret skiftede, skiftede ogsaa hun Sind*".<sup>183</sup> En av endringene er overgangen mellom barndommen og voksenlive. En slik overgang i livet, og tilværelsen som tenåring, medfører et brudd, et fall og en ny erkjennelse som ofte oppleves som konfliktfull.

Det er ofte de unge Mennesker i Overgangsaldern, som selv lige er kommet ud af Barndommen, der dybest og smerteligst føler Tabet af dens enkle, mystiske Verden.<sup>184</sup>

At forfatteren har valgt å plukke hovedpersoner fra denne aldersgruppen, gjør at bruddflater blir synliggjort og personene blir konfrontert med noen livsviktige valg: "*Det eksistensielle oppleves så sterkt, og valget træder frem i en enten eller situasjon*".<sup>185</sup>

Det er verdt å merke seg relasjonen mellom Peter og Rosa, som flere forskere mener handler om mer enn bare et vennskap. Dette er noe blant annet Else Brundbjerg påpeker: "*Det er en fortælling om kærlighed, om den erotiske tiltrækning der opstår, uden at den kan forklares*".<sup>186</sup> Fortellingen åpner opp for denne tolkningen selv flere steder i teksten, og fra både Peters og Rosas ståsted. Når Peter om natten kommer inn på pikens rom "*gik for første Gang den fulde Sødme af menneskeligt Samvær op for Drengen*".<sup>187</sup> Hun blir for ham den skjønneste pike når de står ute på isflaket, og når de er tett omslynget på isflaket gir hun en "*ny Følelse af Blødhed og Fylde i hans Favn, af hendes Legeme mod hans eget*".<sup>188</sup>

Begge de to barna uttrykker på hver sin måte at de kun har hverandre, men Rosa viser en dobbelthet i dette. Når vi møter Rosa i fortellingen, er hun ikke lenger trygg i det hun kaller

---

<sup>182</sup> Pahuus 1993:221

<sup>183</sup> Blixen 1942:177

<sup>184</sup> Blixen 1942:181

<sup>185</sup> Rostbøll 1996:168-169

<sup>186</sup> Brundbjerg 1996:67

<sup>187</sup> Blixen 1942:185

<sup>188</sup> Blixen 1942:203

sin ”Drømmeverden” fordi Peter ”var i Stand til at finde det Sesam, der lukkede den op, og trænge ind i den, og hun kunde naarsomhelst møde ham der”.<sup>189</sup> Peter har også vokst henne over hodet og er

nu saa meget særkere end hun, at det foruroligede og krænkede Pigen. (...) Hans storlemmede Skikkelse begyndte at spærre hende Udsigten, og berøve hende Luften, i hendes eget Hus, hvortil han ikke havde nogen virkelig adkomst.<sup>190</sup>

Rosa føler seg truet fordi Peter kan se henne slik hun ser seg selv. Robert Langbaum mener dette viser at Rosa er på et stadium i livet hvor hun elsker seg selv. Hun har oppdaget en verden som er både uendelig og tilbaketrukket, leken og alvorlig, trygg og farlig.<sup>191</sup> I denne verden er Rosa den vakreste, farligste og mektigste personen, og vi kan ane at Rosa har funnet seg selv som ung kvinne. Rosa viser også til Peters engasjement for filosofiske diskusjoner, som han villig hadde delt med Rosa da de var yngre. Etter hvert som de kommer i tenårene, viser hun mindre interesse for Peters ytringer, noe som gjør at han holder seg mer for seg selv. Dette fører til en større avstand mellom disse to. Nå og da kunne det likevel skje at Peter

uopfordret og foran alle de andre, gav sine forestillinger og Tanker om Verden Udtryk, og mange af dem havde i Rosas Øren en sælsom Klang, som et Ekko af hendes egne.<sup>192</sup>

Kan det at Rosa føler seg truet ha noe med at Peter pirker borti hennes lengsel etter frihet? Dette er noe som hun ikke har utviklet et fullt ut reflektert forhold til. Det er i Rosas drømmeverden at hun kan få være seg selv, men hun har ikke forstått helt hvordan det kan inkorporeres i det virkelige liv. Dermed blir Peter et fremmedelement som hun ikke helt klarer å forholde seg til, fordi hans tilstedeværelse utfordrer henne til å være åpen om sin drømmeverden.<sup>193</sup> Samtidig virker Peter også motsatt på henne: ”Tanken om Drengens Styrke, som for nylig havde skræmt hende, var nu sød at sysle og lege med”.<sup>194</sup>

Peter på sin side kjenner ikke til Rosas sterke følelser og holder av henne som den ene i prestegården han kan stole på. Selv om hun skuffer ham når hun ikke viser interesse for de ting som betyr mye for ham, og selv om han ”havde i sit Hjerte kaldt sin Barndomsveninde en toskete Tøs, som alle Piger”, fortsetter Peter å synes godt om Rosa.<sup>195</sup>

---

<sup>189</sup> Blixen 1942:178

<sup>190</sup> Blixen 1942:178

<sup>191</sup> Langbaum 1964:188

<sup>192</sup> Blixen 1942:178

<sup>193</sup> Brundbjerg 1996:68

<sup>194</sup> Blixen 1942:189

<sup>195</sup> Blixen 1942:178-179

Peter har sitt fokus langt utover sine teologiske studier og det lille samfunnet han lever i. ”*Vejret, Fugle og Skibe, Fisk og stjerner var for ham Ting af langt større Betydning.*”<sup>196</sup>

Ved å gjøre ting Peter mener han ikke er skapt til, blir det en hån mot Gud selv:

Jeg er blevet saa træg og haard af at læse de gamle Kirkefædre, at jeg føler det helt ind til Marven i mine Knogler, - jeg er blevet en styg Ting at have her i Verden. Og derved har jeg gjort Gud selv træt og haard.<sup>197</sup>

Peter er det Blixen ville kalt en riktig marionett og som dermed får betegnelsen ”*den stolte Mand*”.<sup>198</sup> Det er i naturen Peter finner eksempler på hvordan livet skal leves. Han viser blant annet til reven som lever livet slik Gud ville at den skulle og at den ikke bryter med Guds plan. Dermed står reven for det skjønne og fullkomne slik Gud selv er skjønn og fullkommen. Peter ønsker å være en like god marionett og han vil ikke svikte sin bestemmelse.<sup>199</sup> Jeg er ikke enig med Else Brundbjerg som skriver at Peter dermed forkaster det kristne nestekjærlighetsbudet. For Peter er det å elske seg selv ”*og frem for alt sørge for, at de egenskaber, Gud har givet en, kommer til udfoldelse.*”<sup>200</sup> Det å elske sin neste blir da å la mennesker få leve slik Gud har skapt dem. Nestekjærligheten blir ikke forkastet, men tolkes på nytt.

Livet i prestegården blir stående som en stor kontrast til livet på det åpne havet, og nettopp derfor er et liv som sjømann Peters store drøm. ”*Peter er skabt til at blive Sømand, hele hans Længsel gælder Søen.*”<sup>201</sup> Til og med døden blir noe annet på havet:

- hans Tanker dvælede en Tid ved hans eget sidste Hvilested paa Havsens Bund. Højtidelig, med rynkede Bryn betragtede han, saa at sige, sine egne Knogler paa Sandet. Dybhavsstrømmene vilde gaa gennem hans Øjenhuler som en Række skønne, grønne Drømme, store Fisk, Hvalerne selv, vilde sejle hen over ham som Skygger af Skyer, og en Flok ganske smaa Fisk vilde maaske pludselig fare forbi ham i en uendelig Stime, som Fuglene i Nat. Det vilde være godt, tænkte han, langt bedre end at blive begravet i Søllerød, og have sin Onkel til at kaste Jord paa Kisten.<sup>202</sup>

Når Peter ser Rosa stående i vinduet blir hun en del av den friheten og fremtiden Peter drømmer om. Som en gallionsfigur kan hans tillit ligge i hennes trygge favn og hennes skjønnhet skal være hans veiviser på veien videre:

---

<sup>196</sup> Blixen 1942:179

<sup>197</sup> Blixen 1942:184

<sup>198</sup> Rosendahl 1957:12

<sup>199</sup> Brundbjerg 1996:65

<sup>200</sup> Stormgaard 2010:151

<sup>201</sup> Rosendahl 1957:11

<sup>202</sup> Blixen 1942:175



(..) the parson's memories of his dead wife merge in the mind of the motherless Peter with inherited memories of the sea as Great Mother to become a dream of womanhood that takes on the lineaments of Rosa.<sup>203</sup>

Dette blir bekreftet når han senere klatrer ned stigen fra Rosas rom, og han er i ekstase over at to tilsynelatende uforenelige utsikter, Peters fremtid på sjøen og Rosa, er forsonet i et enkelt bilde.

Rosa blir beskrevet som et '*forkælet Barn i Præstens hus*', men hun er ikke lykkelig. Rosa føler seg fanget av sine omgivelser, på tilnærmet, lik måte som Peter. Else Brundbjerg beskriver dette slik:

Livet i præstegården males i sorte farver, døden er til stadighet nærværende og bliver nidkært holdt børnene for øje. Livet leves i gravens skygge og er indstillet på jordens undergang og denne verden forkrænkelighed, og de to unge føler denne præstegård som et fængsel.<sup>204</sup>

Når Rosa sladrer til presten om Peters fluktplaner er det i utgangspunktet et stort svik mot Peter. Forfatteren dømmer likevel ikke Rosa, men viser til en forståelse for Rosas handlinger:

(..) der spores en vis forståelse for pigen, indelukket som hun er i denne præstegård, hvor kun hendes fantasiverden kan få hende til at føle, at hun lever. Peter har derimod så mange muligheder, han kan blandt andet løbe hjemmefra.<sup>205</sup>

Peter, som det foreldreløse barnet han er og som gutt, sitter med helt andre muligheter i datidens samfunn. Ingenting holder ham tilbake på gården, verken ansvar eller relasjoner. Som tidligere nevnt har relasjonen mellom Peter og Rosa karakter av å være mer enn vennskapelige følelser. De er begge to tenåringer på kanten mellom barndom og voksenliv, og følelseslivet kan være både motstridende og kaotisk. Rosa er ikke drevet av ondskap når hun går til sin far og forteller om Peter sine planer. Det er

fordi hun er en uansvarlig berusende Pigesjæl i Overgangsperioden og just paa det Punkt, hvor Lidenskab for Livet er ved at vaagne i hende.<sup>206</sup>

Når Peter forteller historien om skipskapteinen og hans kone til Rosa, kan det vise til at han ubevisst vet hva slags forræderi Rosa har begått mot ham. Det kan også være at han er i ferd med å innse at han elsker Rosa slik han elsker havet, og at man kun kan se individet gjennom urbildet.<sup>207</sup> Rosa på sin side hører Jesu ord "En av dere skal forråde meg" og hun innser

---

<sup>203</sup> Langbaum 1964:187

<sup>204</sup> Brundtbjerg 1995:66

<sup>205</sup> Brundbjerg 1995:68

<sup>206</sup> Brix 1949:209

<sup>207</sup> Langbaum 1964:190

hvilket svik hun har begått. Det er ikke bare et svik mot Peter, men også mot henne selv, da hun har forrådt friheten til fordel for Mammon;

Akk, hun havde ikke vidst, hun kunde ikke vide, at hun og Peter hørte sammen, og at naar Peter skulde i Fængsel, var heller ikke hun længer fri.<sup>208</sup>

For henne opphører tiden, hun gyser av fremtiden og fortiden ser hun som tilintetgjort. Det er kun her og nå som gjelder, for hun vet at hennes svik vil føre dem begge tilbake til prestegårdens fengsel. Rosas svik er heller ikke bare et svik mot Peter, men også mot hennes egen far fordi hun likevel har hjulpet Peter med å flykte, og mot hennes stemor fordi Rosa aldri gav henne de tretti riksdalene. Dette er en tung bær å bære for en femten år gammel pike. Rosa velger ikke å si noe til Peter, men lar ham heller få leve i troen på at han skal få oppleve den friheten han har drømt om.

Siden hun kun havde denne ene Time af Livet tilbage, da maatte hun i den leve, lege, nyde og lide saa inderligt, som hendes Natur var i Stand til.<sup>209</sup>

Dette blir Rosas kjærlighetserklæring til Peter og en mulighet til å følge sin bestemmelse helt på tampen av livet.

Begge barna opplever, hver for seg når det går opp for dem hvilken fare de står i, en ro som faller over dem. Rosa møter døden ansikt til ansikt:

Nu var det altsaa kommet, tænkte hun, det, som hun hele sit Liv havde ventet og frygtet. Her var den endelige Rædsel, der skulde knuse og tilintetgøre hende.<sup>210</sup>

Når Rosa møter døden er den ikke på langt nær skremmende som hun hadde sett for seg. Derfor *”sørgede Rosa ikke paa sine egne Vegne. Men hun var dybt bedrøvet for Verdens Skyld, der nu skulde give Afkald paa Rosa.”*<sup>211</sup> Peter på sin side merker livet sterkere enn noen gang og det er kun Rosa som står i fokus:

Paa samme Tid var det, som om her paa Flagen, hvor Drøm og Virkelighed var blevet eet, ogsaa Forskellen mellem Liv og Død var ophævet. Han forstod, at dette i Virkeligheden maatte være hvad der mentes med Udødelighed. Man saa, i Udødeligheden, hverken frem eller tilbage, Nuet fik uendelig Udstrækning.<sup>212</sup>

Det er Rosa som nå tar over føringen og hun forvandler et ”jeg” til et ”vi”. Peter løsner Rosa sitt hår som hun hadde satt opp for å ligne sin mor, og dette blir et symbol på at Rosa blir

---

<sup>208</sup> Blixen 1942:196

<sup>209</sup> Blixen 1942:197

<sup>210</sup> Blixen 1942:195

<sup>211</sup> Blixen 1942:200

<sup>212</sup> Blixen 1949:201

frigjort fra å spille sin døde mors rolle. Det hadde nemlig blitt pålagt henne av presten.<sup>213</sup> Peter på sin side mener hun nå ligner helt på gallionsfiguren slik hun fremstår i hans liv.

Robert Langbaum påpeker at Blixen ser på tragedie som fullkomment:

It is in fulfilling one's destiny that one meets a completely tragic end, which is why traditional tragedy is a triumph not a failure.<sup>214</sup>

Peter og Rosa kan leses som en tragedie, men det er først og fremst en historie om to barn som på tross av alle odds klarer å oppfylle sine skjebner. De måtte dø, fordi deres hjem på prestegården ikke legger til rette for frihet, drømmer og lengsler som et tilbehør i de unges liv. Derfor kan vi si at i døden så overvinner kjærligheten ”*hans flugt og hendes forræderi.*”<sup>215</sup>

### 3.2.2 Prestens rolle i Peter og Rosa

Fremstillingen av presten Købke i ”Peter og Rosa” skiller seg fra presten Jens Jespersen i ”Alkmene”. Presten i Peter og Rosa er mer tilbaketrukket i fortellingens handlingsforløp, og vi får ikke vite så mye om hvem han er, hans tanker eller hvor han kommer fra. Navnet hans blir aldri nevnt, og det er kun et par ganger i fortellingen presten opptrer med direkte tale eller blir sitert. Hovedsakelig skjer dette på bakgrunn av samtalen mellom Presten og Rosa når hun forteller om Peter sine fluktplaner.

Det vi får vite av opplysninger er at han er prest i Søllerød på midten av 1800-tallet og heter Købke til etternavn.<sup>216</sup> Presten er gift for andre gang med den tidligere husholdersken Eline, og de har fått en sønn sammen. Presten har tre døtre fra sitt tidligere ekteskap, deriblant Rosa. De to andre døtrene er giftet bort, mens Rosa er fortsatt ung og bor på prestegården. Vi får en forståelse av at ekteskapet mellom presten og Eline ikke har blitt til uten motstand. Det skyldes at Eline var hans tidligere husholderske og ”*onde Tunger i Menigheden paastod, at hun havde været mer.*”<sup>217</sup> Presten sitter fortsatt med sorgen etter sin første kones død, og vi kan ane en anger på at han fant seg ei ny kone. Presten føler at hans nye ekteskap er et svik mot hans avdøde kone. Når han så sammenligner sin første kone som var datter av en prost,

---

<sup>213</sup> Brix 1949:210

<sup>214</sup> Langbaum 1964:185

<sup>215</sup> Rostbøll 1996:174

<sup>216</sup> Hans Brix mener det nøyaktige årstallet må være 1841. 1949:206

<sup>217</sup> Blixen 1942:179

jomfru og hans kusine, med sin nye hustru som ikke er mer enn en husholderske, merker man at hans nye ekteskap inneholder en del spenninger.

Hans Brix mente at presten i Peter og Rosa er irvingianer, som er en skotsk katolsk-apostolisk sekt, med fokus på endetiden og Jesu Kristi gjenkomst.<sup>218</sup> Brix kan ha vært litt for rask med å sette en sikker merkelapp på rollefiguren, da det er flere ulike bakgrunner som denne presten kunne kommet fra. Først og fremst er han prest i den danske kirke. Brix hadde derimot helt rett i at *"I Præstens Hus var Døden til Stadighed nærværende og blev nidkært holdt Beboerne for Øje."*<sup>219</sup> Dette er en gjennomgående beskrivelse av prestegården hvor Peter og Rosa bor, og er en indirekte henvisning til presten. For det er nettopp han som holder det *"nidkært for Beboerne for Øje"*.<sup>220</sup> Etter hans første kones død var prestens sinn *"vendt mod graven"*.<sup>221</sup> Det hadde vært interessant å få høre om hvordan livet på prestegården var før Presten mistet sin kone, men teksten gir ingen klare svar og åpner kun for tolkninger.

Det lille vi får vite om prestens fortid er at han jobbet som hjelpeprest ved et fengsel i København. Lærdommen presten tok med seg fra denne tiden er at

Der havde han lært, sagde han, at et Fængsel er et godt, et sikkert Sted for Mennesker at være i. Han selv følte endnu tit, at han vilde kunne sove tryggere i et Fængsel end noget andet Sted.<sup>222</sup>

Et innelukket sted med lite kontakt med omverdenen er for presten noe trygt som gir beskyttelse. Det stopper og avverger fra mennesker fra å gjøre kriminelle handlinger, å gå ut på syndens vei. For resten av beboerne på prestegården blir det derimot noe negativt:

"Livet leves i gravens skygge og er indstillet på jordens undergang og denne verdens forkrænkelighed, og de to unge føler denne præstegård som et fængsel."<sup>223</sup>

Fengselet, som Prestegården blir, rommer døden og et mørke som er i ferd med å oppsluke dem alle.

Presten er svært glad i sin datter Rosa som *"kunde gøre, hvad hun vilde"*.<sup>224</sup> Dette har nok med at hennes tre eldre søstre er giftet bort og at hun er yngst. Hennes mor, prestens første

---

<sup>218</sup> Brix 1949:206

<sup>219</sup> Blixen 1942:175

<sup>220</sup> Blixen 1942:175

<sup>221</sup> Blixen 1942:176

<sup>222</sup> Blixen 1942:195

<sup>223</sup> Brundbjerg 1995:66

kone, døde da hun fødte Rosa. Rosa er også veldig lik sin avdøde mor, og vi forstår at Rosa har fått en spesiell stilling hos sin far. Gjennom Rosa lever hans kones minne videre, men det legger også et ekstra press på Rosa.

Selv om presten er mer tilbaketrukket i denne fortellingen sammenlignet med ”Alkmene”, påvirker prestens negative livssyn både omgivelsene og indirekte gjennom hans datter. Likevel tar Rosa helst sin stemors parti og det var viktig for Rosa at hun ikke ba om noe på egne vegne: *”Hun kunde nok af og til sætte noget igennem hos Præsten paa Elines eller hendes Barns Vegne, men for sig selv vilde hun ikke tigge.”*<sup>225</sup>

Når Rosa forteller sin far om Peters planer om å rømme hjemmefra for å dra på sjøen, er det som om presten ser sin datter med nye øyne:

Denne unge Pige, tænkte han, som kom og betroede sig til ham saa tillidsfuldt som sjældent nogen af hans Omgivelser, havde, i sin Ungdom og Enfoldighed, ingen saadanne Skrupler. Og det Kød og Blod, han nu berørte, var da i Sandhed ogsaa saa rent og frisk, at man kunde tænke sig det indladt i selve Paradiset.<sup>226</sup>

Like før har vi fått vite at presten ikke tror på kjødets oppstandelse, fordi han fryktet og hadde mistro til kjødet selv. Han innrømmer at han ikke kan fremsi dette fra prekestolen i kirken, og det er dermed en avsløring av hans personlige mening rundt emnet. Kroppen og dens lyster er noe fremmed for presten: Han tar avstand fra det og fokuserer kun på døden og det som skal komme. Dette kan dermed også si oss noe om avstanden mellom presten og Eline. *”Hun lod sin Mand i Fred, naaar han ikke netop spurgte efter hende (..)”*<sup>227</sup> Vi kan ane at ekteskapet ikke inneholder mye gjensidig ømhet, og paret forholder seg minst mulig til hverandre. Forholdet er strippet for erotikk og nærhet, og ekteskapet blir kun rammer for å bære frem etterkommere. Men selv her viser presten at han har blikket vendt mot fortiden og døden, da han ikke holder sitt yngste barn som Eline har bært frem, som *”jævnbyrdig med sine Døtre”*<sup>228</sup>.

Presten mener Rosa har avslørt Peter og at hun har avdekket det som presten anser er en forrædersk handling. Dette er med på å få presten til å kunne tro på en kroppslig oppstandelse.

---

<sup>224</sup> Blixen 1942:176

<sup>225</sup> Blixen 1942:190

<sup>226</sup> Blixen 1942:191

<sup>227</sup> Blixen 1942:179

<sup>228</sup> Blixen 1942:179

Han ser på henne som det reneste, altså mest syndfrie mennesket han kjenner, ved å gå etter sannheten og det som er ”riktig å gjøre”. Selv om hun er et menneske som går med syndens lodd, har hun frigjort seg fra det og med hele seg tatt et steg inn i Paradis.

Men ved å gi sin datter tretti riksdaler som belønning for at hun kom til ham, gjør presten sin datter til en forræder. Pengene Rosa får av sin far har nemlig en klar analogi til Judas-fortellingen i Det nye testamentet. Både Peter og Rosa blir dømt til døden ved Rosas handling, og korsfestelsen skjer ved presten selv.

Oppstandelsen og forløsningen skjer ved at de dør ved drukning. Dermed blir Rosa og Peter i ett med naturen: ”Naar man drukner i Havet, saa er det alle Verdens Have paa en Gang, som tager een.”<sup>229</sup> På den måten har Peter og Rosa gått tilbake til Guds opprinnelige plan med verden, som er å følge hans hensikt. Dette gjelder både dyr og mennesker. Den egentlige forræderen, fortellingens Judas, er presten som har fått Peter til å sitte i en stue ”Dag ug og Dag ind, og har læst Bøger” for at han kan forberedes på en fremtid som prest. Presten er ikke Gud:

Han ved jo ikke bedre end jeg selv Besked med, hvad der er stort og herligt her i Verden. (...) Hvis Havet havde spurgt Folk, hvordan de vilde have, at det skulde være, da var det aldrig i Livet blevet, hvad det nu er. Og hvad godt kan man, naar alt kommer til alt, gøre sin Næste, selv om man prøver paa det?<sup>230</sup>

Dermed blir prestens ”misforståelse” av hva som er Guds plan med verden, hans egen undergang.

---

<sup>229</sup> Blixen 1942:187

<sup>230</sup> Blixen 1942:184

## 4. Drøfting

I analysen av novellene ”Alkmene” og ”Peter og Rosa” har jeg sett på hvordan de ulike rollene forholder seg til hverandre. Hovedfokuset har vært på presterollene med et utgangspunkt om at de innehar biroller med helt avgjørende betydninger for fortellingene. Dette innebærer at jeg ikke har analysert pastoral identitet, men har fokusert på hvilke handlinger prestene utfører basert på relasjonene de står i. Det er presterollene og deres samspill med omgivelsene som er avgjørende for selve handlingen. På den måten går vi rett til kjernen av Blixens forfatterskap, og hennes syn på mennesker som marionetter i Guds plan for skaperverket.<sup>231</sup> Som alle figurer i Blixens verker, er prestene marionetter, men vi må spørre oss om hvilke masker de har tatt på seg. Er prestene gode marionetter?

Prestene i våre to fortellinger har, som jeg skrev i det første kapittelet (1.4 Material), store likhetstrekk seg imellom. De utøver på mange måter den samme rolle i novellene. Samtidig har vi å gjøre med to ulike prestefigurer som utøver sine roller på ulike måter. Hvorvidt vi likevel kan snakke om én presterolle, vil jeg drøfte i dette kapittelet. Det er viktig å huske at fortellingene er lagt opp litt ulikt. Som vi kunne se i analysekapitlene er historien ”Alkmene” fortalt gjennom jeg-fortelleren Vilhelm, som er sterkt til stede i handlingen som både tilskuer og aktør. I ”Peter og Rosa” har vi en nøytral og auctoral forteller, som veksler på å fortelle gjennom tankene til de ulike hovedpersonene. På et sted i fortellingen får vi en liten bit av historien gjennom presten, men dette gis ikke stor plass. Dette gir oss dermed ulike utgangspunkt for å sammenfatte de to prestefigurene og den rollen de begge spiller. Åsfrid Svensen minner oss også på at

(..) personen alltid er en litterær konstruksjon, også i tilfelle der verket gir et inngående psykologisk portrett av skikkelsen. Vi kan nok iblant fristes til å gå utover teksten og spekulere over erfaringer og reaksjoner som ikke er omtalt i verket. (..) En annen sak er at teksten ofte er fint antydende, og at det gjerne overlates til tilskuerne eller leserne å se sammenhengen mellom de spredte detaljene og trekke slutninger om personens egenskaper og sinnelag. (..) Personen er en konstruert mosaikk som består av ord – ord som gjengir tanker, ord som sies i replikker, ord som skildrer utseende og atferd. Men gjennom denne mosaikken bearbeides menneskelig erfaringer og problemer, og verkets menneskesyn kommer til uttrykk.<sup>232</sup>

Det er ikke lett å komme under huden på figurene i Blixens fortellinger, dette gjelder særlig for prestefigurene jeg har analysert. Derfor er Åsfrid Svensen sine ord viktige å ha med seg.

---

<sup>231</sup> Brundbjerg 1995:46 For mer om marionetter og Guds plan, se også kapittel 2.2 i denne avhandlingen om ”Karen Blixens teologi”.

<sup>232</sup> Svensen 2004:135-136

Prestene i våre to fortellinger skiller mellom kropp og ånd, der kroppen på mange måter er en del av den syndige naturen. Prestenes oppgaver er å fortelle sine soknebarn, som også inkluderer deres nærmeste, at det å hengi seg til noe syndig er det samme som å begå en synd.<sup>233</sup> Prestene viser motstand mot det kroppslige (presten i "Peter og Rosa" tror ikke på den kroppslige oppstandelse), noe som legger en sterk demper på det erotiske. Det er først i møte med naturen (skog og hav) at barna i våre fortellinger får føle på erotikken som er bannlyst fra prestegårdene.<sup>234</sup> Vi kan i begge fortellingene ane at det bruser under overflaten, men det blir ikke sluppet løs. Det erotiske er mer enn én enkelt lidenskap; det er "*alle store passioners felles mødested og knudepunkt*".<sup>235</sup> Når det erotiske blir holdt nede ved at de ulike personene blir bundet av prestenes pietistiske holdning og moralisme, så holdes også menneskets sanne natur nede. Dette temaet er som jeg viste i forskningsoversikten (1.2) godt belyst av flere forskere og forfattere.

Når prestene legger lokk på det erotiske går dette ikke bare utover dem selv, men også utover andre personers natur. Presten i "Alkmene" anerkjenner ikke sin kones lidenskap og følelser. Han nekter sin datter å få utfolde seg kunstnerisk, og overfor Vilhelm blir han et dårlig forbilde på å forstå Alkmene. Dette stopper også Vilhelm fra å forstå hva hans natur er. Presten i "Peter og Rosa" tvinger sin nevø til å lese teologi i stedet for å lytte til hva han ønsker for sitt liv. Videre inntar presten en anklagende holdning overfor sin andre kone og holder henne på avstand. Overfor sin datter Rosa pålegger han henne en tung oppgave med å gå i hans avdødes kones fotspor, hvor sorgen er det førende. Prestene påtar seg en vokterrolle overfor loven og setter seg til å være dens talsmenn. Problemet, og som fortellingene entydig viser, er at dette slår tilbake på prestene selv. Brundbjerg sier blant annet at

Det viser seg da også i hendes fortællinger, at jo mer mennesker tror at kunne leve kun på et åndeligt eller intellektuelt plan, jo større selvbedragere bliver de, og jo større ulykker kan de skabe omkring sig. Alt i dem og omkring dem visner, alt bliver goldt og øde, og der ser ut til at intræde, et helt andet syndefald, og mennesket bliver paradoksalt nok knyttet til jorden.<sup>236</sup>

Selv om det på begge prestegårdene ligger en dyster stemning hvor døden står sentralt, og hvor prestene så sterkt prøver å innprente sine medmennesker om at det kroppslige ikke skal være i fokus, så er det nettopp det som skjer.

---

<sup>233</sup> Henriksen 1952:45

<sup>234</sup> Selboe 1996:62

<sup>235</sup> Henriksen 2008:98

<sup>236</sup> Brundbjerg 1995:51



De to fortellingene omhandler to sider av samme presterolle, og kan ses på som parallellfortellinger. Fortellingene får likevel ulike utganger på sine historier. Presten Jens i ”Alkmene” står i en kompleks situasjon, hvor han flykter fra en bakgrunn der det kunstneriske, representert ved den greske mytologien, tok så mye overhånd at han var redd for å bli gal. Jens valgte da å flykte til det motsatte, til et miljø der pietismen sto sterkt: ”*Jeg rejste bort, fordi jeg var faldet i Fristelse derinde, ja i svar Fristelse. Jeg var i Fare for min Sjæl*”.<sup>237</sup> Ved å ta mest mulig avstand og gjøre seg til representant for det motsatte, tenkte Jens at det skulle bli hans ”redning”. Men prestestillingen gjør det ikke enklere for ham å takle fortiden han forlot i København. Jens må daglig ta stilling til sin indre kamp:

Hvorfor fører Herren disse Ting paa min Vej? Er det hans Mening at prøve min Tro, ved saaledes at stille mig Ansigt til Ansigt med Mørkets Magter?<sup>238</sup>

Denne indre kampen deler han med Vilhelm, som opptrer som en lytter. ”*Jeg kunde ikke finde noget at svare ham*”.<sup>239</sup> Det er bare Gertrud og Alkmene som gir Jens motstand, men de vet lite om hans bakgrunn og hvem de kjemper imot. Forskjellen på motstanden som disse to har mot presten, er at Gertrud åpenlyst og verbalt gir uttrykk for den, mens Alkmene sier lite og heller uttrykker det ved handling. Dette kan også ha en sammenheng med at de er på ulike stadier i livet og dermed reagerer på ulik måte. Begge vet at presten kjenner professoren fra sin fortid i København, og at det er professoren som er mye av hovedgrunnen til at Alkmene kommer til prestegården. De kjenner imidlertid ikke til prestens indre kamp, og ser kun den rollen han utøver overfor dem som prest, ektemann og far. Denne kampen får sin forløsning på prestens dødsleie når han roper at han endelig forstår Guds veier.

Presten i ”Peter og Rosa” har en mer statisk rolle i fortellingen. Han har ingen utvikling slik Jens har i ”Alkmene”. Vi får heller ikke vite mye om prestens bakgrunn eller hvor han kommer fra, utover at han opplevde fengselet som et godt og trygt sted å være, da han jobbet som fengselsprest i sine yngre dager. Dette adopterer han som en begrunnelse for den innestengte tilværelsen på prestegården. I tillegg blir sorgen etter hans første kone rammen for livene som leves der. Presten er innestengt i sin egen sorg, og det fanger flere enn hans selv. ”*I Præstens Hus var Døden til Stadighed nærværende og blev nidkært holdt Beboerne for*

---

<sup>237</sup> Blixen 1942:147

<sup>238</sup> Blixen 1942:147

<sup>239</sup> Blixen 1942:148

Øje.”<sup>240</sup> Eline, prestens kone nummer to, er kun der som et nødvendig inventar som ikke tillater seg å gjøre motstand, men lar seg bruke av presten som han vil. Rosa får den tunge oppgaven å bære arven etter sin avdøde mor, og på tross av at hun kan gjøre som hun vil blir hun ikke sett. Vi aner også at det å kunne gjøre som man vil, ikke innebærer å få utløp for sine naturlige lyster. Peter blir tvunget til bøkene, og blir identifisert med sin far og hans sidesprang. Peter og Rosa er de som tydelig kjemper mot prestens deprimerende livssyn. Eline ser ut til å ha gitt opp. Peter gjør motstand ved at han planlegger å rømme hjemmefra og viser motvilje mot å lese bøkene som presten ber han om å lese. Rosa på sin side, viser motstand ved å skape sin egen fantasiverden, og hun stiller seg på både sin stemors og Peter sin side, imot presten.

Kvinnene i våre fortellinger står for hoveddelen av motstanden mot prestenes moralistiske kristendom. Aage Henriksen setter kvinnene opp mot mennene, representert ved presterollen:

Er det kendetegnende for disse forællingers kvinder, at der er realisme i deres opbrud, så har til gengæld mændenes opsving, hvis kunstneren regnes fra, bestandig et præg af fantasteri. De tænker sig til, de konstruerer sig en identitet, gerne omkring overleverede billeder af ædelt kald, og som frelsere og forsonere udfører de deres idé i kortere eller længere tid, indtil virkeligheden skraber naturgrunden ud under drømmene og fejer dem til side. Det gælder naturligvis de lutherske præster (i Peter og Rosa og Alkmene), der måske ikke repræsenterer standen helt overbevisende. De er kun bipersoner i historierne og kommer færdige ind i dem. De er på undertrykkelsens parti som fjender af den natur, de selv er, og derfor selvfølgelig ofre for fatale selvbedrag.<sup>241</sup>

Dette er representativt for det samme som de fleste andre forskere også har konkludert med i sine analyser av ”Alkmene” og ”Peter og Rosa”. (se 1.2 Forskningsoversikt). Jeg kommer derfor til å bruke Henriksens tanker om prestene i den videre drøftingen, som en representant for en generell holdning blant andre som har jobbet med Blixen overfor presterollene i henholdsvis ”Alkmene” og ”Peter og Rosa”.

Henriksen hevder at prestene i våre fortellinger ikke er representanter for hele prestestanden. Det stemmer godt både i den historiske konteksten Blixen satte sine prestefigurer i, og den Henriksen selv er en del av. Prestestanden var og er, som alle yrkesgrupper, mangfoldig både i måten man utøver sin prestegjerning på og tolkningen man har av kirkens teologiske profil. Henriksen hevder også at prestene kommer ferdige inn i historiene, men prestene er imidlertid på ulike stadier i livet og de forholder seg ulikt til sine roller. I den sammenhengen er det interessant å se at begge fortellingene begrunner hvorfor prestene har fått det livssynet de har.

---

<sup>240</sup> Blixen 1942:175

<sup>241</sup> Henriksen 2008:270

Man kan klart se at de bruker erfaring inn i sin teologiske tolkning, noe Selboe viser til i sin avhandling om Blixen: "*Å erfare er å fortolke; jegets erfaring er idet den kommuniseres alltid allerede betydning*".<sup>242</sup> Prestene er mennesker som opplever ting i livet som igjen gjør at de søker tilflukt i teologien og prestetjenesten. Dette viser at prestenes handlinger ikke først og fremst er preget av at de står som kirkens representanter, men erfaringen har ført til ulike måter å takle livet på. Dette blander de sammen med den kristne teologien som får en pietistisk og puritansk profil. Livserfaringen blir det prestene bygger sin tro på, og tilpasser den deretter. Det kan vi blant annet se på presten i "Peter og Rosa", som har store problemer med å tro på et sentralt kristent dogme om legemets oppstandelse. Erfaringen av å miste en som sto ham nær (hans første kone) gjorde at han "*frygtede og mistroede Kødet*", og dette går særlig hardt utover hans forhold til sin kone Eline.<sup>243</sup> Presten Jens' erfaring fra tiden i København gjør at han blant annet nekter Alkmene å lese klassisk, gresk litteratur. Han har heller ikke et utpreget, lidenskapelig forhold til sin kone. Begge prestene gjør erfaring om til handlinger i møte med menneskene rundt seg.

Henriksens hevder at begge prestene er ofre for fatale selvbedrag. Det synes klart for meg at presten i "Peter og Rosa" ikke viser vilje til eller tegn på at han vil forandre seg, og virker mer statisk gjennom hele fortellingen. I "Alkmene" er det Alkmene, Gertrud og Vilhelm som går til grunne ved å ikke følge Guds plan. Presten Jens derimot opplever befrielsen når han ligger for døden: Han får en åpenbaring på dødsleiet og dermed unngår han å ende opp som offer for sitt tidligere selvbedrag.

Det er verdt å merke seg at de som dør er de samme som opplever seg som en del av Guds plan. De som går døden i møte i våre noveller blir forløste, mens de gjenlevende i livet ikke blir det. I døden viser det seg at Peter, Rosa og presten Jens til slutt klarer å innse hva som var deres natur, og døden "gir" dermed personene i våre to noveller en skjebne. Charlotte Engberg hevder at svarene ikke finnes i subjektet, men i fortellingens mønster:

Hvis der ingen skæbne findes, er mennesket i radikal forstand alene. Skæbne er et billede, en gestalt, i hvilken mennesket anråber sin bestemmelse. I det man sammenstykker konturerne af en skæbne, skabes der et billede, altid kun stykkevis og delt som ikke desto mindre udgør en art følgesvend og nøgle, ved hjælp af hvilken mennesket kan reflektere over det væsentlige i sit liv.<sup>244</sup>

---

<sup>242</sup> Selboe 1996:18

<sup>243</sup> Blixen 1942:191

<sup>244</sup> Engberg 2000:70

Peter og Rosa, og presten Jens tildeles en skjebne ved å bli plassert inn i en fortelling, og det er her nåden kommer til sin rett. Å få leve ut sin natur gjør mennesket skjebnebevisst, for det å finne seg selv er å finne sin skjebne.<sup>245</sup> Dermed gjør døden tragedien fullkommen, den setter endepunkt for livet som er levd. De døde trenger ikke lenger streve med å holde seg til sin natur. Deres kamp mot moralisme og nedvurdering av legemet og livet har kommet til sin ende. Inn i døden fant de roen ved å være en del av Guds plan. Det gir deres roller mening til forskjell fra menneskene som er igjen og i dette får de også ta del i frelsen. Dette er nåde eller *”glæde over den fantastiske verden”* i våre fortellinger.<sup>246</sup> Nåden er å kunne glede seg over livet med dens opp- og nedturer, og sette pris på hva som blir oss gitt i livet. Brundbjerg forklarer det med at Blixen peker på at man må ha tillit til Guds nåde gjennom humor.

Humor inneholder en viden om vor ofte forkrøblete forsøk på at udelukke modsætninger i vort liv, vor dobbeltmoral i mange retninger, vor manglende overenstemmelse mellom det vi siger – og gør, og vore hyppige fejlgreb over for andre og over for os selv. Humor inneholder kærlighed og forståelse for alt menneskeligt, den har ingen løftede moralske pegefingre, men kan få os til at le, og indser vi, *hvorfor* vi ler, så kan den udvide vor erkendelse.<sup>247</sup>

De andre som lever videre derimot er ”sjeledøde”, der er det ingen glede eller lidenskap igjen. De er som levende døde i en verden preget under syndefallet. Presten i ”Peter og Rosa” kan fortsette som før, nettopp fordi hans pålagte livssyn og en tro som mistror livet så sterkt, mens Alkmene faller med en ekstrem tyngde. For begge blir døden noe annet enn en befrielse; når døden en gang tar dem, går de i døden alene. De opplever en dobbel død, allerede nå (sjeledød) og ennå ikke (den fysiske død).

For presten Jens skjer det en større forandring enn for Peter og Rosa. Barna er allerede i opprør mot det pietistiske grunnsynet i sitt hjem og har en sterkere anelse av at *”jeg, jeg er et af Guds værker”*.<sup>248</sup> For presten Jens er det annerledes nettopp fordi han er prest og så desperat har klort seg fast i en livsfornektende kristendomsoppfatning. Hans selvforståelse går dermed gjennom en mye større forandring enn barna i ”Peter og Rosa”. Tone Selboe bruker ordet selvfølgelig og forklarer dens plass i Blixens fortellinger på denne måten:

I fortellingens forløp er figurenes selvfølgelig vesentlig, en selvfølgelig som under begivenhetenes gang er underlagt risikoen for forandring og omvurdering. Skjebnen er med andre ord –

---

<sup>245</sup> Mogstad 2002:58

<sup>246</sup> Bjerg 2011:71

<sup>247</sup> Brundbjerg 1995:65

<sup>248</sup> Blixen 1942:183

lik historiens mønster – en produktiv fortolkningskategori, dvs. Den instansen som kopler tilfeldighet med nødvendighet på stadig nye måter.<sup>249</sup>

Her er vi tilbake til innledningen (1.1) ved at presters fallhøyde i en litterær sammenheng er større enn andre karakterers. Dette er tilfelle fordi menneskelige konflikter, problemer, utfordringer, men også positive omveltninger som rammer prester kan få voldsomme dimensjoner. På samme måte har det også stor betydning for menneskene rundt presten: Alkmenes fall ble så stort fordi hennes adoptivfars pietistiske og moralske livssyn hadde hatt så stor påvirkning i livet hennes. Ikke først og fremst som far, men som prest. Det samme gjelder menneskene i ”Peter og Rosa”, men der er utgangen en annen. Presten går til grunne i sitt livssyn samtidig, som han mister både sin datter og nevø i døden. Barna finner frelse i skjebnen de går inn i med åpne armer, og blir dermed fri fra prestens livssyn. De får sin forløsning gjennom tildeling av skjebne.

---

<sup>249</sup> Selboe 1996:101-102

## 5. Konklusjon

Problemstillingen for denne oppgaven er; hva slags rolle har de lutherske, danske prestene i Karen Blixens fortellinger? Gjennom analyser av fortellingene av prestens rolle i ”Alkmene” og ”Peter og Rosa” tegner det seg et bilde. Begge prestene er representanter for kirken og har gjort erfaringer i livet som de bruker inn i tolkningen av den kristne tro. De er preget av å en pietistisk holdning, hvor kroppen kun ses på som et arbeidsverktøy for å gjøre en jobb for Gud. Det skjer et samspill mellom prestene og omgivelsene. Men prestenes ønske om å styre de rundt seg med å båndlegge deres lidenskaper, får store ringvirkninger for menneskene som står dem nær. I begge fortellinger er det barn i hovedrollene. Dette gjør at de med sin barnslige uskyld og nysgjerrighet lever som om de ikke er bundet av syndefallet slik som prestene er.

De to novellene bringer med seg to ulike utganger for prestene og personene rundt prestene. Presten i ”Alkmene” oppdager til slutt hva som er Guds plan og finner dermed sin skjebne mens han ligger på dødsleiet. De som sto presten nær går til grunne, ikke ved en fysisk død, men ved en sjeledød. Dette er særlig representert ved Alkmene, hvor hennes egen natur blir symbolsk henrettet. Hun vier sitt liv til å leve fattigslig (både materielt og sjelelig), og adopterer farens livssyn. Presten i ”Peter og Rosa” går ikke gjennom en radikal forandring som sin kollega i ”Alkmene”, og får heller ikke skjebnen han kunne bli gitt. Han forfølger sitt livssyn og holder dermed sin egen og andres natur nede. Men det spesielle med denne fortellingen er at hans datter og nevø, Rosa og Peter, får tildelt hver sin skjebne nettopp fordi de får leve ut sin natur til slutt. I våre to fortellinger er det de som møter døden som får sine skjebner tildelt og dermed blir forløst.

Den førstnevnte presten ender opp som en god marionett, mens den andre presten ender opp som en dårlig marionett. Dette kan tale imot den gjengse oppfatningen i tidligere forskning der man har ment at prestene kommer ferdige inn i fortellingene. Rollen er ikke fastlagt, og dermed er heller ikke fortellingens gang satt. Rollene er besatt av mennesker som gjør sine erfaringer, og som i stor grad påvirker sine omgivelser. Dette gjøres i et samspill med omgivelsene, og det avgjørende er om prestene lar dette spille tilbake på dem selv.

Analysen og drøftingen av presterollen i de to fortellingene viser at, selv om prestene har biroller i handlingen, de på hver sin måte har avgjørende betydning for hovedfigurene.

## 6. Litteraturliste

- Auken, Sune. Et al.: *Kunst og kristendom. En indledning*. I *Transfiguration – Nordisk tidsskrift for kunst og kristendom*. 1. Årgang, april 1999 Nr. 1. Museum tusculanums forlag Københavns Universitet 1999
- Bugge, Svend: *I digterens janushoved*. I *Transfiguration. Nordisk tidsskrift for kunst & kristendom*. 3. årgang nr 2 2001 Museum Tusculanums Forlag Københavns Universitet 2002
- Bjerg, Svend: *Litteratur og teologi*. Anis 1988
- Bjerg, Svend: *Karen Blixens teologi*. Anis 2011
- Blixen, Karen: *Vinter-Eventyr*. Gyldendal 1942
- Brix, Hans: *Karen Blixens eventyr. Med en excurs om Pierre Andrézel*. Gyldendal boghandel, Nordisk forlag 1949
- Brundbjerg, Else: *Kvinden, kætteren og kunstneren. Karen Blixen*. Gyldendal 1995
- Engberg, Charlotte: *Billedets ekko. Om Karen Blixens fortællinger*. Gyldendal 2000
- Friis, Helmut: *Præsterollen som rolle*. I *Præsteforeningens blad* redigert av Jørgen Jensen og Nielse Jørgen Jensen. 1983 73. årgang
- Frye, Northrop: *Anatomy of criticism*. Penguin books 1990
- Henriksen, Aage: *Budbringersken. Samlede essays om Karen Blixen 1952 til 2008*. Gyldendal 2008
- Henriksen, Aage: *Karen Blixen og Marionetterne*. Wivel 1952
- Homer: *Iliaden*. Ascheoug 1994
- Jeanrond, Werner: *Theological hermeneutics. Development and significance*. SCM Press Ltd 1994
- Langbaum, Robert: *The gayety of vision. A study of Isak Dinesen`s Art*. Chatto & Windu, London 1964
- Lothe, Jakob og Refsum, Christian og Solberg, Unni: *Litteraturvitenskapelig Leksikon*. Kunnskapsforlaget 1999
- Migel, Parmenia: *Titania. The biography of Isak Dinesen*. Michael Joseph 1968
- Melberg, Arne: *Strukturalisme*. I *Moderne litteraturteori. En innføring*. Av Atle Kittang, Arild Linneberg, Arne Melberg og Hans H. Skei. Universitetsforlaget 1993
- Mogstad, Sverre Dag: *"Babette kan lage mat"*. *Skjebne og nåde i Karen Blixens novelle Babettes Gjestebud*. I *Halvårsskrift for praktisk teologi. Tilleggshefte til Luthersk Kirketidende*. Nr 2 19. årgang Luther forlag 2002

- Nicolaisen, Anne og Lind, Birger og Andersen, Kaj Aage: *Sider af Dansk Kultur Grundbog*. Gyldendal Uddannelse 1998
- Nudansk ordbog*. Politikens forlag A/S, Copenhagen 1982
- Pahuus, Mogens: *Livet selv. En livsfilosofisk tolkning af kristendommen*. Philosophia 1993
- Rosendahl, Johannes: *Karen Blixen. Fire foredrag*. Gyldendal 1968
- Rostbøll, Grethe F.: *Længselens Vingeslag*. Gyldendal 1996
- Selboe, Tone: *Kunst & erfaring. En studie i Karen Blixens forfatterskab*. Odense universitetsforlag 1996
- Selboe, Tone: *Karen Blixen*. Gyldendal 1999
- Skyum-Nielsen, Erik: *Forfatterne træder ind i præsten*. I *Dansk kirketidende* Årg. 161, nr 9 2009
- Stormgaard, Jørgen: *Guds plan. Karen Blixen og kristendommen*. Haase & Søns forlag 2010
- Svensen, Åsfrid: *Tekstens mønstre. Innføring i litterær analyse*. Universitetsforlaget 2004
- Thurman, Judith: *Isak Dinesen. The life of Karen Blixen*. Weidenfeld and Nicolson 1982
- Weinholt, Karin: *Om retfærdighed og medynk. Fra Karen Blixens Vinter-Eventyr*. I *Præsteforeningens blad* redigert av Jørgen Jensen og Nielse Jørgen Jensen. 1983 73. årgang
- Westenholz, Anders: *Den glemte Abe. Mand og kvinde hos Karen Blixen*. Gyldendal 1985
- Wivel, Ole: *Karen Blixen. Et uafsluttet selvopgør*. Lindhardt og Ringhof 1989

#### Nettartikler:

- ”Karen Blixen museet”. Besøkt 7. November 2014 <http://www.blixen.dk>
- ”Kristeligt Dagblad”. Besøkt 7. November 2014 <http://www.kristeligt-dagblad.dk>
- ”Leksikon. Gyldendals åbne encyklopædi”. Besøkt 7. November 2014 <http://www.denstoredanske.dk>
- ”Store norske leksikon”. Besøkt 22. November 2014 <http://www.snl.no>